

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο πενταμελές τμήμα)
της 8ης Ιουλίου 1999 *

Στην υπόθεση T-266/97,

Vlaamse Televisie Maatschappij NV, εταιρία βελγικού δικαίου, με έδρα στο Vilvoorde (Βέλγιο), εκπροσωπούμενη από τους Francis Herbert και Dirk Arts, δικηγόρους Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Carlos Zeyen, 56-58, rue Charles Martel,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον Wouter Wils, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση ακυρώσεως της αποφάσεως 97/606/EK της Επιτροπής, της 26ης Ιουνίου 1997, ληφθείσας δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, σχετικά με το αποκλειστικό δικαίωμα μετάδοσης τηλεοπτικών διαφημίσεων στη Φλάνδρα (ΕΕ L 244, σ. 18),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πρώτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, C. W. Bellamy, J. Pirrung,
A. W. H. Meij και M. Βηλαρά, δικαστές,

γραμματέας: A. Mair, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής
διαδικασίας της 20ής Νοεμβρίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Πραγματικά περιστατικά

1 Το άρθρο 127 του βελγικού Συντάγματος χορηγεί στα συμβούλια της Γαλλικής Κοινότητας και της Φλαμανδικής Κοινότητας την αρμοδιότητα να ρυθμίζουν, καθένα στον τομέα της αρμοδιότητάς του, τα πολιτιστικά θέματα.

2 Η φλαμανδική νομοθεσία σχετικά με τα μέσα μαζικής ενημερώσεως κωδικοποιήθηκε με διάταγμα της Φλαμανδικής Κυβερνήσεως της 25ης Ιανουαρίου 1995, περί κωδικοποιήσεως των διαταγμάτων σχετικά με τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση (*Moniteur belge* της 30ής Μαΐου 1995, σ. 15058· διόρθωση στο *Moniteur belge* της 31ης Οκτωβρίου 1995, σ. 30555), που κυρώθηκε με διάταγμα του συμβουλίου της Φλαμανδικής Κοινότητας της 23ης Φεβρουαρίου 1995 (στο εξής: Codex).

- 3 Ο Codex κωδικοποιεί, ιδίως, τις διατάξεις του διατάγματος της 28ης Ιανουαρίου 1987, σχετικά με τη μετάδοση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών προγραμμάτων από τα δίκτυα ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μετάδοσης και τη χορήγηση αδειών σε μη δημόσιες τηλεοπτικές επιχειρήσεις (στο εξής: διάταγμα του 1987, *Moniteur belge* της 19ης Μαρτίου 1987, σ. 4196), του διατάγματος της 12ης Ιουνίου 1991, που ρυθμίζει τη διαφήμιση και τη χορηγία στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση (*Moniteur belge* της 14ης Αυγούστου 1991, σ. 17730) και του διατάγματος της 4ης Μαΐου 1994, σχετικά με τα δίκτυα ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μετάδοσης, την απαιτούμενη άδεια για την εγκατάσταση και την εκμετάλλευση των δικτύων αυτών και την προώθηση της μετάδοσης και την παραγωγή τηλεοπτικών προγραμμάτων (*Moniteur belge* της 4ης Ιουνίου 1994, σ. 15434).
- 4 Τα άρθρα 39 μέχρι 41 του Codex προβλέπουν:

«Άρθρο 39. Κατόπιν γνώμης του συμβουλίου των μέσων μαζικής ενημερώσεως, η Φλαμανδική Κυβέρνηση μπορεί να χορηγεί άδεια σε ιδιωτικούς οργανισμούς τηλεοπτικής μεταδόσεως, υπό τους όρους που τίθενται στο παρόν κεφάλαιο.

Για να λάβουν άδεια, οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να έχουν συσταθεί υπό τη μορφή νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου με έδρα στην ολλανδόφωνη περιφέρεια ή στη δίγλωσση περιφέρεια των Βρυξελλών.

Άρθρο 40. Οι ιδιωτικοί οργανισμοί τηλεοπτικής μεταδόσεως έχουν ως αντικείμενο την προώθηση προγραμμάτων. Μπορούν να προβαίνουν σε όλες τις πράξεις οι οποίες συμβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στην πραγματοποίησή του στόχου αυτού.

Άρθρο 41. Οι ακόλουθοι οργανισμοί μπορούν να λάβουν άδεια:

- 1) ένας ιδιωτικός οργανισμός τηλεοπτικής μεταδόσεως που εκπέμπει προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας

(...)».

5 Τα άρθρα 44 μέχρι 50 του Codex περιλαμβάνουν διατάξεις σχετικά με τον ιδιωτικό οργανισμό τηλεοπτικής μεταδόσεως που εκπέμπει προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας. Το άρθρο 44, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, σχετικά με τους όρους χορηγήσεως αδείας είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Ο ιδιωτικός οργανισμός τηλεοπτικής μεταδόσεως που εκπέμπει προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας θα έχει το καταστατικό εταιρίας ιδιωτικού δικαίου. Το εταιρικό κεφάλαιό του αποτελείται αποκλειστικά από ονομαστικές μετοχές. Το κεφάλαιο αυτό θα καλύπτεται κατά 51 % τουλάχιστον από εκδότες ολλανδόφωνων ημερησίων και εβδομαδιαίων εντύπων.»

6 Το άρθρο 46, πρώτο εδάφιο, προβλέπει ότι «η διάρκεια της αδείας του ιδιωτικού οργανισμού τηλεοπτικής μεταδόσεως που εκπέμπει προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας είναι δεκαοκτώ ετών».

7 Το άρθρο 80, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, του Codex ορίζει:

«Οι οργανισμοί ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μεταδόσεως που ανήκουν στη Φλαμανδική Κοινότητα ή στους οποίους αυτή έχει χορηγήσει άδεια μπορούν να μεταδίδουν διαφημίσεις μόνον αν τους έχει χορηγηθεί άδεια από τη Φλαμανδική Κυβέρνηση (...).

Μεταξύ των οργανισμών ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μεταδόσεως που ανήκουν στη Φλαμανδική Κοινότητα ή στους οποίους έχει χορηγηθεί άδεια από αυτή και οι οποίοι εκπέμπουν προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας, ένας μόνον έχει την άδεια να μεταδίδει διαφημίσεις. Η αποκλειστική αυτή άδεια ισχύει επίσης για τις μη εμπορικές διαφημίσεις.»

8 Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, η Vlaamse Televisie Maatschappij (στο εξής: VTM ή η προσφεύγουσα), ιδιωτική εταιρία ολλανδόφωνης τηλεόρασης με έδρα στη Φλάνδρα, έλαβε, με απόφαση της Φλαμανδικής Κυβερνήσεως της 19ης Νοεμβρίου 1987, τη μόνη άδεια ιδιωτικού τηλεοπτικού οργανισμού εκπέμποντος προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας, διάρκειας δεκαοκτώ ετών.

9 Με βασιλικό διάταγμα της 3ης Δεκεμβρίου 1987, που επικυρώθηκε με απόφαση της Φλαμανδικής Κυβερνήσεως της 11ης Δεκεμβρίου 1991, η VTM έλαβε επίσης άδεια μεταδόσεως διαφημίσεων, προβλεπόμενη στο άρθρο 80 του Codex, διάρκειας δεκαοκτώ ετών.

10 Ο άλλος οργανισμός τηλεοπτικής μεταδόσεως που εκπέμπει προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας, η δημόσια εταιρία ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μεταδόσεως Belgische Radio en Televisie Nederlands (στο εξής: BRTN), που ελέγχεται από τη Φλαμανδική Κοινότητα, δεν έχει άδεια τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεων.

- 11 Η VTM ιδρύθηκε το 1987 από εννέα εταίρους που είχαν όλοι συμφέροντα στον φλαμανικό γραπτό Τύπο και κάλυπταν το κεφάλαιο της εταιρίας κατά 11,1 % ο καθένας.
- 12 Κατά την άσκηση της παρούσας προσφυγής, το κεφάλαιο της VTM κατείχαν μόνο τέσσερις εταίροι. Τρεις από αυτούς είναι θυγατρικές επιχειρήσεις του ολλανδικού ομίλου Verenigde Nederlandse Uitgeverijen (στο εξής: VNU). Ο τέταρτος εταίρος, η εταιρία Vlaamse Media Holding (στο εξής: VMH), κατέχει το 55,55 % των μετοχών της προσφεύγουσας. Ο πρώτος και τρίτος σημαντικότερος όμιλος φλαμανδικού Τύπου, δηλαδή οι εταιρίες Vlaamse Uitgevers Maatschappij NV και Concentra Holding NV, δεν είναι μέτοχοι της VTM.
- 13 Σύμφωνα με την αρχική διατύπωση του διατάγματος του 1987, η πλειοψηφία των μετοχών του ιδιωτικού οργανισμού τηλεοπτικής μεταδόσεως που εκπέμπει προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας έπρεπε να είναι στην κατοχή εκδοτών ολλανδόφωνων ημερησίων και εβδομαδιαίων εντύπων με εταιρική έδρα στη φλαμανδική περιφέρεια ή στην περιφέρεια των Βρυξελλών. Ο όρος του περιορισμού της έδρας των μετόχων στη Φλάνδρα ή στις Βρυξέλλες απαλείφθηκε μετά την κήρυξη του ως μη συμβατού προς τη Συνθήκη από το Δικαστήριο (απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1992, C-211/91, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1992, σ. I-6757).
- 14 Στις 16 Δεκεμβρίου 1994, η VT4 Ltd (στο εξής: VT4), εταιρία αγγλικού δικαίου με έδρα στο Λονδίνο που εκπέμπει προγράμματα απευθυνόμενα στο φλαμανδικό κοινό μέσω δορυφόρου, προέβη σε καταγγελία στην Επιτροπή στρεφόμενη κατά του πλεονεκτήματος που παρείχε στη VTM το αποκλειστικό δικαίωμα τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεων στη Φλάνδρα.
- 15 Στις 13 Ιουλίου 1995, η Επιτροπή κάλεσε τη Βελγική Κυβέρνηση να εκθέσει την άποψή της σχετικά με το συμβατό της φλαμανδικής νομοθεσίας, η οποία παρέχει στη VTM το αποκλειστικό δικαίωμα τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεων στη Φλάνδρα, προς τις διατάξεις του άρθρου 90 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 86 ΕΚ) σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρου 49 ΕΚ). Έκρινε τελικά ότι η νομοθεσία αυτή δεν ήταν αντίθετη προς τους κοινοτικούς κανόνες περί

ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, στο μέτρο που δεν απαγόρευε στους εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη τηλεοπτικούς σταθμούς να μεταδίδουν τηλεοπτικά μηνύματα προοριζόμενα για το φλαμανδικό κοινό.

- 16 Στις 10 Ιανουαρίου 1997, η Επιτροπή κοινοποίησε στη Βελγική Κυβέρνηση τους λόγους για τους οποίους θεωρούσε το χορηγηθέν στη VTM αποκλειστικό δικαίωμα ασυμβίβαστο με το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 43 ΕΚ), καλώντας την να διατυπώσει επ' αυτού τις παρατηρήσεις της.
- 17 Οι φλαμανδικές αρχές απάντησαν στο έγγραφο αυτό της Επιτροπής στις 11 Φεβρουαρίου 1997.
- 18 Παράλληλα με τη μνημονεύομενη ανωτέρω στη σκέψη 16 διαδικασία, η Επιτροπή κοινοποίησε στις βελγικές αρχές, στις 15 Μαΐου 1997, αιτιολογημένη γνώμη σχετικά με τον όρο της κατοχής του 51 % του εταιρικού κεφαλαίου του ιδιωτικού τηλεοπτικού οργανισμού που εκπέμπει προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας από εκδότες ολλανδόφωνων ημερησίων και εβδομαδιαίων εντύπων.
- 19 Στις 26 Ιουνίου 1997, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 97/606/ΕΚ δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ σχετικά με το αποκλειστικό δικαίωμα μετάδοσης τηλεοπτικών διαφημίσεων στη Φλάνδρα (ΕΕ L 244, σ. 18· στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), της οποίας το άρθρο 1 ορίζει:

«Το άρθρο 80, δεύτερο εδάφιο, και το άρθρο 41, σημείο 1, του κώδικα (Codex) της φλαμανδικής νομοθεσίας σχετικά με τις ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, τη διαφήμιση, τη χορηγία και την καλωδιακή διανομή, που προβλέπουν ότι η Φλαμανδική Κυβέρνηση μπορεί να χορηγήσει άδεια σε έναν μόνο ιδιωτικό τηλεοπτικό οργανισμό για τη μετάδοση εκπομπών που απευθύνονται στο σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας και για τη μετάδοση εμπορικών και μη εμπορικών διαφημίσεων που απευθύνονται στην ανωτέρω

Κοινότητα — συγκεκριμένα δε στην ιδιωτική τηλεοπτική εταιρεία Vlamse Televisie Maatschappij NV — καθώς και η απόφαση του Φλαμανδικού Εκτελεστικού Σώματος της 19ης Νοεμβρίου 1987 και το βασιλικό διάταγμα της 3ης Δεκεμβρίου 1987 (που επικυρώθηκε με απόφαση του Φλαμανδικού Εκτελεστικού Σώματος της 11ης Δεκεμβρίου 1991) — μέσω των οποίων η VTM εγκρίθηκε ως η μοναδική ιδιωτική τηλεοπτική εταιρεία που απευθύνεται στο σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας και έλαβε την άδεια να περιλαμβάνει εμπορικές διαφημίσεις στα προγράμματά της — δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της ίδιας Συνθήκης.»

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 20 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 6 Οκτωβρίου 1997, η προσφεύγουσα άσκησε την παρούσα προσφυγή.
- 21 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου και κατόπιν προτάσεως του πρώτου τμήματος, το Πρωτοδικείο αποφάσισε, αφού άκουσε τους διαδίκους σύμφωνα με το άρθρο 51 του εν λόγω Κανονισμού, να παραπέμψει την υπόθεση ενώπιον διευρυμένου δικάζοντος σχηματισμού.
- 22 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πρώτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, ως μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας, ζήτησε από τους διαδίκους να απαντήσουν σε ορισμένες γραπτές ερωτήσεις και να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα. Οι διάδικοι ανταποκρίθηκαν στα αιτήματα αυτά.
- 23 Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν σε ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη συνεδρίαση της 20ής Νοεμβρίου 1998.

24 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

25 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Επί της ουσίας

26 Προς στήριξη της προσφυγής της, η προσφεύγουσα επικαλείται πέντε λόγους αντλούμενους, πρώτον, από την προσβολή των δικαιωμάτων υπερασπίσεως, δεύτερον, από την παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αρχής της ασφάλειας δικαίου καθώς και από την παράβαση του καθήκοντος πρόνοιας και επιφυλακτικότητας, τρίτον, από την παράβαση των διατάξεων του άρθρου 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 52 της Συνθήκης, τέταρτον, από την κατάχρηση εξουσίας και, πέμπτον, από την παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 253 ΕΚ).

Όσον αφορά τον πρώτο λόγο που αντλείται από την προσβολή των δικαιωμάτων υπερασπίσεως

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου

— Συνοπτική έκθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

27 Στα πλαίσια του πρώτου σκέλους του λόγου αυτού, η προσφεύγουσα υποστηρίζει κατ' ουσίαν ότι η επιχείρηση στην οποία εφαρμόζεται κρατικό μέτρο κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν είναι τρίτος στα πλαίσια της διαδικασίας λήψεως αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Επομένως, σε τέτοια επιχείρηση πρέπει να αναγνωρισθούν τα ίδια δικαιώματα υπερασπίσεως με εκείνα που αναγνωρίζονται στο οικείο κράτος μέλος. Πρέπει συνεπώς να της κοινοποιούνται, πριν από τη λήψη αποφάσεως βάσει της διατάξεως αυτής, όχι μόνον μια ακριβής και πλήρης έκθεση των αιτιάσεων που απευθύνονται στο οικείο κράτος μέλος αλλά επίσης όλες οι παρατηρήσεις που διατυπώνονται από ενδιαφερόμενους τρίτους (απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Φεβρουαρίου 1992, C-48/90 και C-66/90, Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-565, σκέψεις 45 και 46). Αυτό δεν συνέβη εν προκειμένω, διότι δεν κοινοποιήθηκαν στην προσφεύγουσα ούτε αντίγραφο της καταγγελίας που κατέθεσε η VT4 ούτε οι παρατηρήσεις της Φλαμανδικής Κυβερνήσεως επί των αιτιάσεων που κοινοποίησε η Επιτροπή. Επιπλέον, η Επιτροπή στηρίχθηκε στις παρατηρήσεις αυτές (σημείο 13 των αιτιολογικών σκέψεων της αποφάσεως) για να αμφισβητήσει κάθε δικαιολογία του αποκλειστικού δικαιώματος.

28 Στο δικόγραφο απαντήσεώς της, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι δεν είναι δυνατό να υπάρξει διάκριση μεταξύ των δικαιωμάτων υπερασπίσεως του κράτους μέλους το οποίο αφορά απόφαση λαμβανόμενη δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης και των δικαιωμάτων των επιχειρήσεων υπέρ των οποίων ελήφθη το αμφισβητούμενο κρατικό μέτρο. Το Δικαστήριο, με την προμνημονευθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, δεν απέκλεισε να μπορεί μια επιχείρηση υπέρ της οποίας ελήφθη αμφισβητούμενο κρατικό μέτρο να έχει τα ίδια δικαιώματα υπερασπίσεως με μια επιχείρηση αποδέκτη αποφάσεως λαμβανόμενης δυνάμει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81 ΕΚ) ή 86 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 82 ΕΚ).

- 29 Επιπλέον, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι η προσφεύγουσα βρίσκεται κατ' ουσίαν σε κατάσταση ανάλογη με εκείνη του κράτους μέλους που είναι αποδέκτης της προσβαλλομένης απόφασης. Διότι, πρώτον, από το προοίμιο της απόφασης συνάγεται ότι οι βελγικές αρχές και η προσφεύγουσα αντιμετωπίστηκαν κατά τον ίδιο τρόπο όσον αφορά τα δικαιώματα της υπερασπίσεως. Δεύτερον, η Επιτροπή κοινοποίησε την απόφαση στις βελγικές αρχές και στην προσφεύγουσα. Τρίτον, η απουσία αμφισβητήσεως σχετικά με το παραδεκτό της προσφυγής σημαίνει ότι η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ), η απόφαση αφορά άμεσα και ατομικά την προσφεύγουσα και ότι επηρεάζει συνεπώς άμεσα τη νομική κατάστασή της σαν να ήταν αποδέκτης της.
- 30 Τέλος, η προσφεύγουσα προβάλλει ότι η Επιτροπή, στα πλαίσια διαδικασίας σχετικά με το ραδιοφωνικό μονοπώλιο του δημόσιου προγράμματος στη Φλάνδρα, κάλεσε τις επιχειρήσεις υπέρ των οποίων είχε ληφθεί το κρατικό μέτρο να διατυπώσουν, πριν από την κίνηση τυπικής διαδικασίας, τις παρατηρήσεις τους επί του περιεχομένου της καταγγελίας που απευθυνόταν κατά του μονοπωλίου αυτού.
- 31 Η Επιτροπή αμφισβητεί ότι παραβίασε τα δικαιώματα υπερασπίσεως της προσφεύγουσας. Θεωρεί ότι η επιχειρηματολογία της τελευταίας παραγνωρίζει το περιεχόμενο της ανωτέρω μνημονευθείσας απόφασης Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής καθώς και την ιδιαίτερη φύση της διαδικασίας που στηρίζεται στο άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Διότι το Δικαστήριο διέκρινε σαφώς μεταξύ, αφενός, των δικαιωμάτων υπερασπίσεως του κράτους μέλους το οποίο αφορά απόφαση λαμβανόμενη δυνάμει της εν λόγω διατάξεως και, αφετέρου, των δικαιωμάτων υπερασπίσεως των επιχειρήσεων που ωφελούνται άμεσα από το αμφισβητούμενο κρατικό μέτρο.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 32 Το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση, όσον αφορά τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα, να μη θεσπίζουν ή διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της Συνθήκης, ιδίως δε εκείνους

των άρθρων 6 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 12 ΕΚ) και 85 της Συνθήκης έως και 94 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 89 ΕΚ).

- 33 Η παράγραφος 3 του άρθρου 90 της Συνθήκης επιφορτίζει την Επιτροπή με την αποστολή να μεριμνά για την τήρηση από τα κράτη μέλη των επιβαλλομένων σ' αυτά υποχρεώσεων, όσον αφορά τις αναφερόμενες στην παράγραφο 1 επιχειρήσεις, και της απονέμει ρητώς την αρμοδιότητα να παρεμβαίνει προς τον σκοπό αυτό, εκδίδοντας οδηγίες ή αποφάσεις. Οι νομικές πράξεις που θεσπίζει η Επιτροπή βάσει του εν λόγω άρθρου, ανεξάρτητα αν πρόκειται για οδηγίες ή αποφάσεις, έχουν ως αποδέκτες τα κράτη μέλη τα οποία αφορούν.
- 34 Όπως έκρινε το Δικαστήριο, το άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης παρέχει επομένως στην Επιτροπή την εξουσία να διαπιστώνει με απόφασή της ότι ορισμένο κρατικό μέτρο είναι ασυμβίβαστο προς τους κανόνες της Συνθήκης και να επισημαίνει τα μέτρα που το κράτος-αποδέκτης πρέπει να θεσπίσει για να συμμορφωθεί προς τις απορρέουσες από το κοινοτικό δίκαιο υποχρεώσεις (προαναφερθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 28). Κατά συνέπεια, η διαδικασία που οδηγεί στη λήψη αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης είναι διαδικασία κινούμενη έναντι του οικείου κράτους μέλους και, επομένως, κάθε επιχείρηση στην οποία αναφέρεται το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης αποτελεί τρίτον στα πλαίσια της διαδικασίας αυτής. Εκ μόνου αυτού του λόγου, και αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η ωφελούμενη από το αμφισβητούμενο κρατικό μέτρο επιχείρηση δεν βρίσκεται, στα πλαίσια διαδικασίας κινούμενης δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, σε κατάσταση ανάλογη προς εκείνη μιας επιχειρήσεως που αποτελεί αντικείμενο διαδικασίας διαπιστώσεως παραβάσεως του άρθρου 85 ή 86 της Συνθήκης.
- 35 Κατά πάγια νομολογία, ο σεβασμός των δικαιωμάτων υπερασπίσεως, σε οποιαδήποτε διαδικασία που κινείται εναντίον ενός προσώπου και είναι ικανή να καταλήξει σε πράξη που το βλάπτει, συνιστά θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου και πρέπει να διασφαλίζεται, ακόμη και εν απουσία κανονιστικής ρυθμίσεως σχετικά με την εν λόγω διαδικασία (βλ., ιδίως, προμνημονευθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 44). Η αρχή αυτή απαιτεί να ανακοινώνεται στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, πριν

από την έκδοση της αποφάσεως βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης και την κοινοποίησή της, σαφής και πλήρης έκθεση των αιτιάσεων που η Επιτροπή έχει την πρόθεση να κάνει δεκτές εναντίον του, και να του παρέχεται η δυνατότητα να γνωστοποιεί λυσιτελώς την άποψή του επί των παρατηρήσεων που διατυπώνουν τρίτοι ενδιαφερόμενοι (προμνημονευθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 45 και 46).

- 36 Από την απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψεις 50 και 51) συνάγεται ότι μια επιχείρηση στην οποία αναφέρεται το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, που είναι ο αμέσως ωφελούμενος από το βαλλόμενο κρατικό μέτρο και αναφέρεται ονομαστικά στον εφαρμοζόμενο νόμο, την οποία αφορά ρητώς η επίδικη απόφαση και η οποία υφίσταται άμεσα τις οικονομικές συνέπειες της αποφάσεως αυτής, έχει το δικαίωμα να τύχει ακροάσεως από την Επιτροπή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.
- 37 Ο σεβασμός αυτού του δικαιώματος ακροάσεως απαιτεί να κοινοποιεί ρητώς η Επιτροπή στην ωφελούμενη από το αμφισβητούμενο κρατικό μέτρο επιχείρηση τις συγκεκριμένες αντιρρήσεις τις οποίες προβάλλει έναντι του μέτρου αυτού, όπως τις εξέθεσε στην έγγραφη όχληση που απηύθυνε στο κράτος μέλος και, ενδεχομένως, σε κάθε μεταγενέστερο έγγραφο, και να της παρέχει τη δυνατότητα να γνωστοποιεί λυσιτελώς την άποψή της επί των αιτιάσεων αυτών. Δεν συνεπάγεται όμως την υποχρέωση της Επιτροπής να παράσχει στην ωφελούμενη από το κρατικό μέτρο επιχείρηση τη δυνατότητα να γνωστοποιήσει την άποψή της επί των παρατηρήσεων που διατύπωσε το κράτος μέλος έναντι του οποίου κινήθηκε η διαδικασία, σε απάντηση επί των αιτιάσεων που του απευθύνθηκαν ή σε απάντηση επί των παρατηρήσεων που διατύπωσαν τρίτοι ενδιαφερόμενοι, ούτε να της κοινοποιήσει ρητώς αντίγραφο της καταγγελίας που αποτέλεσε ενδεχομένως το έναυσμα της διαδικασίας.
- 38 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η VTM είναι η επιχείρηση που κατέχει το αποκλειστικό δικαίωμα τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεων προς την Φλαμανδική Κοινότητα και ότι αναφέρεται ονομαστικά στη φλαμανδική νομοθεσία, ότι την αφορά ρητώς η προσβαλλόμενη απόφαση και ότι υφίσταται άμεσα τις οικονομικές συνέπειες της αποφάσεως αυτής.

- 39 Από τον φάκελο της υποθέσεως προκύπτει επίσης ότι, με έγγραφο της 10ης Ιανουαρίου 1997, η Επιτροπή απηύθυνε όχληση στη Βελγική Κυβέρνηση να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της επί των συνημμένων στο έγγραφο αυτό αιτιάσεων, που αντλούνταν από το μη συμβατό του παραχωρηθέντος στη VTM αποκλειστικού δικαιώματος προς το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της ίδιας Συνθήκης. Η Φλαμανδική Κυβέρνηση γνωστοποίησε τις παρατηρήσεις της επί των αιτιάσεων αυτών με έγγραφο της 11ης Φεβρουαρίου 1997.
- 40 Αντίγραφο της έγγραφης οχλήσεως και της διατυπώσεως των αιτιάσεων διαβιβάστηκε στην προσφεύγουσα, η οποία το παρέλαβε το αργότερο στις 20 Μαρτίου 1997. Με έγγραφο της 16ης Μαΐου 1997, η προσφεύγουσα διατύπωσε τις παρατηρήσεις προς την Επιτροπή, εντός της προθεσμίας των δύο μηνών που της είχε παρασχεθεί.
- 41 Στο μέτρο που η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι η Επιτροπή έλαβε την προσβαλλόμενη απόφαση αφού της παρέσχε τη δυνατότητα να γνωστοποιήσει την άποψή επί των αιτιάσεων που διατυπώθηκαν «σχετικά με το μονοπώλιο της τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεως στη Φλάνδρα» (προοίμιο της προσβαλλομένης αποφάσεως) ούτε ότι οι αιτιάσεις αυτές ανταποκρίνονται σε εκείνες οι οποίες διατυπώθηκαν στην προσβαλλόμενη απόφαση, πρέπει να συναχθεί ότι η προσφεύγουσα έτυχε της δέουσας ακροάσεως. Το γεγονός ότι οι βελγικές αρχές είχαν επίσης τη δυνατότητα να διατυπώσουν την άποψή τους επί των αιτιάσεων που προέβαλε η Επιτροπή δεν μπορεί να σημαίνει, αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζει η VTM, ότι το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος και η ωφελούμενη από το κρατικό μέτρο επιχείρηση βρίσκονται στην ίδια διαδικαστική θέση ούτε ότι έχουν τα ίδια δικαιώματα στα πλαίσια της κινούμενης βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης διαδικασίας.
- 42 Εξάλλου, η προσφεύγουσα δεν μπορεί λυσιτελώς να υποστηρίζει ότι η Επιτροπή βασίστηκε, ιδίως, επί των παρατηρήσεων της Φλαμανδικής Κυβερνήσεως για να αμφισβητήσει κάθε δικαιολογία του αποκλειστικού δικαιώματος της προσφεύγουσας. Διότι από τη συνολική ανάγνωση του σημείου 13 των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή εξέθεσε κατ' αρχάς την άποψη των βελγικών αρχών επί του κατά πόσο λόγοι πολιτικής επί πολιτιστικών θεμάτων δικαιολογούσαν «την παραχώρηση στη VTM μονοπωλίου τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεων»

(σημείο 13, πρώτο εδάφιο), στη συνέχεια εξέθεσε την άποψη της προσφεύγουσας (σημείο 13, δεύτερο εδάφιο), και, τέλος, διατύπωσε τη δική της θέση επί του ζητήματος αυτού (σημείο 13, τρίτο έως έβδομο εδάφιο).

- 43 Το επιχείρημα της προσφεύγουσας κατά το οποίο το παραδεκτό της προσφυγής της συνεπάγεται ότι βρίσκεται σε θέση ανάλογη προς εκείνη του αποδέκτη της προσβαλλομένης πράξεως πρέπει επίσης να απορριφθεί. Διότι από την τήρηση των όρων παραδεκτού της προσφυγής ακυρώσεως που ασκείται από νομικό πρόσωπο μη αποδέκτη αποφάσεως δεν μπορεί να συναχθεί ότι το πρόσωπο αυτό έχει τα ίδια δικαιώματα υπερασπίσεως με το πρόσωπο που είναι αποδέκτης της αποφάσεως και έναντι του οποίου έχει κινηθεί η διαδικασία που καταλήγει στην έκδοση βλαπτικής πράξεως.
- 44 Τέλος, το γεγονός ότι, στα πλαίσια διαδικασίας σχετικά με το ραδιοφωνικό μονοπώλιο του δημόσιου σταθμού στη Φλάνδρα, η Επιτροπή κάλεσε τις ωφελούμενες από το κρατικό μέτρο επιχειρήσεις να διατυπώσουν, πριν από την κίνηση τυπικής διαδικασίας, τις παρατηρήσεις τους επί του περιεχομένου της καταγγελίας που απευθυνόταν κατά του μονοπωλίου αυτού, δεν είναι ικανό να επηρεάσει τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως. Επομένως, το επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελές.
- 45 Βάσει των ανωτέρω, το πρώτο σκέλος του υπό εξέταση λόγου πρέπει να απορριφθεί.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου

— Συνοπτική έκθεση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 46 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή αποφάσισε εκ των προτέρων να μη λάβει υπόψη τις παρατηρήσεις της επί της κοινοποιήσεως των αιτιάσεων, όπως αποδεικνύουν δύο δηλώσεις επί του συμβατού των επίδικων κρατικών

μέτρων με το κοινοτικό δίκαιο στις οποίες προέβη το επιφορτισμένο με ζητήματα ανταγωνισμού μέλος της Επιτροπής αντίστοιχα στις 2 Μαΐου 1996 και στις 5 Φεβρουαρίου 1997.

- 47 Η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό αυτό και προβάλλει ότι από τις ανωτέρω αναφερθείσες δημόσιες δηλώσεις δεν μπορεί να συναχθεί καμία αιτίαση ικανή να επηρεάσει τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως. Επιπλέον, μια απόφαση βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης λαμβάνεται από το σώμα των μελών της Επιτροπής.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 48 Το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

- 49 Αφενός, υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως του επαγγελματικού απορρήτου στην οποία υπόκειται κάθε μέλος της Επιτροπής δυνάμει του άρθρου 214 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 287 ΕΚ), η έκφραση γνώμης του επιφορτισμένου με τα ζητήματα ανταγωνισμού μέλους της Επιτροπής επί εκκρεμούσας διαδικασίας βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, εφόσον εκφράζεται υπό επιφύλαξη και είναι αυστηρά προσωπική, δεν μπορεί να αποδοθεί παρά μόνο στο μέλος αυτό και δεν προδικάζει τη θέση την οποία θα λάβει το σώμα των Επιτρόπων κατά το πέρας της διαδικασίας. Διότι, δυνάμει του άρθρου 163 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 219 ΕΚ), η λειτουργία της Επιτροπής διέπεται από την αρχή της συλλογικότητας. Η αρχή αυτή βασίζεται στην ισότητα των μελών της Επιτροπής κατά τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεως και συνεπάγεται ιδίως ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται από κοινού (αποφάσεις της 23ης Σεπτεμβρίου 1986, 5/85, AKZO Chemie κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2585, σκέψη 30, και της 15ης Ιουνίου 1994, C-137/92 Ρ, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-2555, σκέψη 63).

50 Εν προκειμένω, το πρώτο έγγραφο το οποίο επικαλείται η προσφεύγουσα είναι έκθεση συνταχθείσα από τον Van Rompaeυ εξ ονόματος της επιτροπής μέσων μαζικής ενημερώσεως του φλαμανδικού Κοινοβουλίου, σχετικά με την ακρόαση του επιφορτισμένου με τα ζητήματα ανταγωνισμού μέλους της Επιτροπής η οποία πραγματοποιήθηκε στις 2 Μαΐου 1996. Το έγγραφο αυτό αναφέρει κυρίως:

«Όσον αφορά το μονοπώλιο της VTM, ο Ευρωπαϊός επίτροπος διατηρεί την άποψή του, δηλαδή ότι το μονοπώλιο δεν είναι σύμφωνο με την ευρωπαϊκή ρύθμιση. Επί του παρόντος εκκρεμεί διαδικασία ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το ζήτημα αυτό, μετά την καταγγελία που κατέθεσε η VT4 δυνάμει του άρθρου 90 της Συνθήκης ΕΚ».

51 Από το έγγραφο αυτό, ακόμη και υπό το φως των λεχθέντων από τον ρήτορα που παρενέβη ενώπιον του φλαμανδικού Κοινοβουλίου πριν λάβει τον λόγο ο ανωτέρω επίτροπος, προκύπτει ότι ο τελευταίος περιορίστηκε να εκφράσει «την άποψή του» και να αναφέρει ότι μια διαδικασία εξετάσεως σχετικά με το συμβατό του παραχωρηθέντος στη VTM αποκλειστικού δικαιώματος προς το κοινοτικό δίκαιο ήταν εκκρεμής ενώπιον της Επιτροπής.

52 Το δεύτερο έγγραφο, ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε στον Τύπο στις 14 Μαΐου 1997, αναφέρει τα λεχθέντα στις 5 Φεβρουαρίου 1997 από τον Van Rompuy, Φλαμανδό Υπουργό επί των Μέσων Μαζικής Ενημερώσεως, δηλαδή:

«Κατά τον μήνα Φεβρουάριο, ο επιφορτισμένος με την πολιτική ανταγωνισμού Ευρωπαϊός επίτροπος Karel Van Miert, υποσχέθηκε να μας διαβιβάσει την επίσημη όχληση στις αρχές του μηνός Μαΐου».

- 53 Πέραν του ότι το άρθρο αυτό αναφέρει τα λεχθέντα από το μέλος της Επιτροπής κατά τρόπο έμμεσο και του ότι η όχληση την οποία μνημονεύει δεν μπορεί να εκληφθεί στην πραγματικότητα παρά ως η απόφαση που θα λάμβανε η Επιτροπή κατά το πέρας της κινηθείσας διαδικασίας, τα λεχθέντα αυτά δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αποδιδόμενα στην Επιτροπή και η «υπόσχεση» που έδωσε στον Φλαμανδό Υπουργό επί των Μέσων Μαζικής Ενημερώσεως το μέλος της Επιτροπής δεν μπορούσε κατά συνέπεια να ερμηνευθεί διαφορετικά παρά ως η πιθανότητα να ληφθεί τελικά μια απόφαση κατά τη διάρκεια του μηνός Μαΐου 1997 η οποία θα χαρακτήριζε ορισμένες διατάξεις της φλαμανδικής ρυθμίσεως επί των τηλεοπτικών μέσων ενημερώσεως ως ασυμβίβαστες με το άρθρο 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης.
- 54 Δεν αμφισβητείται εξάλλου ότι η έγγραφη όχληση που απευθύνθηκε στη Βελγική Κυβέρνηση βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης και η τελική απόφαση που είχε ως βάση την ίδια αυτή διάταξη αποτελούν αποφάσεις που ελήφθησαν πράγματι από κοινού.
- 55 Αφετέρου, πρέπει να διαπιστωθεί ότι στο σημείο 13, δεύτερο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως εκτίθενται ορισμένα επιχειρήματα της VTM, ενώ στο αντίστοιχο μέρος του παραρτήματος της έγγραφης όχλησης, δηλαδή στο μέρος 12, δεν γίνεται καμία μνεία των επιχειρημάτων αυτών. Από αυτό συνάγεται ότι, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την προσφεύγουσα, η Επιτροπή έλαβε πράγματι υπόψη τις παρατηρήσεις της.
- 56 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο πρώτος λόγος πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Όσον αφορά τον δεύτερο λόγο, που αντλείται από την παραβίαση των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου καθώς και από την παράβαση του καθήκοντος πρόνοιας και επιφυλακτικότητας

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 57 Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει κατ' αρχάς ότι η Επιτροπή κίνησε έναντι του Βασιλείου του Βελγίου περισσότερες διαδικασίες στρεφόμενες κατά της ισχύουσας στη Φλαμανδική Κοινότητα νομοθεσίας σχετικά με το οπτικοακουστικά μέσα ενημερώσεως.
- 58 Έτσι, μια διαδικασία που κινήθηκε ήδη τον Μάρτιο του 1990 βάσει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 226 ΕΚ) κατέληξε στην προμνημονευθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου. Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το Βασίλειο του Βελγίου, επιφυλάσσοντας την κατοχή του 51 % του κεφαλαίου της εταιρίας ιδιωτικής τηλεοράσεως, η οποία απευθύνεται στο σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας, στους εκδότες του ημερήσιου και εβδομαδιαίου ολλανδόφωνου Τύπου που εδρεύουν στην ολλανδόφωνη περιφέρεια ή στη δίγλωσση περιφέρεια των Βρυξελλών-Πρωτεύουσα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 52 της Συνθήκης και 221 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 294 ΕΚ). Καμία άλλη διάταξη του διατάγματος του 1987 εκτός από αυτή δεν θεωρήθηκε συνεπώς ως αντίθετη προς το άρθρο 52 της Συνθήκης.
- 59 Επιπλέον, τον Ιούλιο του 1995, η Επιτροπή όχλησε τις βελγικές αρχές, στα πλαίσια διαδικασίας βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους επί του συμβατού του παραχωρηθέντος στην προσφεύγουσα αποκλειστικού δικαιώματος προς τις διατάξεις του άρθρου 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 59 της Συνθήκης. Η διαδικασία αυτή τελικά έκλεισε.
- 60 Στο μέτρο που οι διαδικασίες αυτές επέτρεψαν στην Επιτροπή να εξετάσει τη νομιμότητα του συνόλου του διατάγματος του 1987 από την άποψη του κοινοτικού δικαίου, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι διατάξεις του εν λόγω διατάγματος τις οποίες δεν αφορούσαν οι διαδικασίες αυτές μπορούσαν να θεωρηθούν ως σύμφωνες με τη Συνθήκη.

- 61 Η κατάσταση αυτή γέννησε στην προσφεύγουσα τη βάσιμη προσδοκία ότι η Επιτροπή δεν θα αμφισβητούσε πλέον τη νομιμότητα από απόψεως κοινοτικού δικαίου της φλαμανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως περί των οπτικοακουστικών μέσων ενημερώσεως.
- 62 Κατά συνέπεια η Επιτροπή, κηρύσσοντας το παραχωρηθέν στη VTM αποκλειστικό δικαίωμα παράνομο βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης αυτής, παραβίασε την κοινοτική αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 3ης Μαΐου 1978, 112/77, Töpfel κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1978, σ. 325, σκέψη 19, και της 17ης Απριλίου 1997, C-90/95 P, de Compte κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1997, σ. I-1999, σκέψεις 39 και 40), σύμφωνα με την οποία κάθε ιδιώτης που βρίσκεται σε κατάσταση από την οποία προκύπτει ότι η κοινοτική δημόσια διοίκηση, παρέχοντάς του συγκεκριμένες εγγυήσεις, του έχει δημιουργήσει βάσιμες ελπίδες, έχει το δικαίωμα να αξιώσει την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (απόφαση του Πρωτοδικαίου της 16ης Οκτωβρίου 1996, T-336/94, Efishol κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-1343, σκέψη 31).
- 63 Με τη στάση της αυτή, η Επιτροπή παρέβη επίσης το καθήκον πρόνοιας και επιφυλακτικότητας καθώς και την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η αρχή αυτή εμποδίζει την Επιτροπή να κινήσει νέα διαδικασία έναντι της επίδικης νομοθεσίας, διότι το συμβατό της νομοθεσίας αυτής με το κοινοτικό δίκαιο αποτέλεσε προηγουμένως αντικείμενο ενδελεχούς ελέγχου. Η κατάσταση αυτή είναι παρόμοια με εκείνη του εθνικού δικαστή που εμποδίζεται, βάσει της αρχής της ασφάλειας δικαίου, να θέσει προδικαστικό ερώτημα σχετικά με το κύρος κοινοτικής πράξεως όταν η πράξη αυτή δεν αποτέλεσε αντικείμενο προσφυγής εντός της προβλεπόμενης από τη Συνθήκη προθεσμίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Μαρτίου 1994, C-188/92, TWD Textilwerke Deggendorf, Συλλογή 1994, σ. I-833, σκέψεις 24 έως 26).
- 64 Στο δικόγραφο απαντήσεως, η προσφεύγουσα αντιτείνει στην Επιτροπή ότι δεν αρνείται το άμεσο αποτέλεσμα των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης και, κατά συνέπεια, τη δυνατότητα του εθνικού δικαστή να ελέγξει τη νομιμότητα των διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας που ήδη ανέλυσε η Επιτροπή και, ενδεχομένως, να τις κηρύξει ασύμβατες προς τις εν λόγω διατάξεις. Απεναντίας, το καθήκον επιμελείας και η αρχή της ασφάλειας δικαίου εμποδίζουν την Επιτροπή — και μόνη αυτή — να θέσει υπό αμφισβήτηση το συμβατό του παραχωρηθέντος στη VTM αποκλειστικού δικαιώματος προς το κοινοτικό δίκαιο. Διότι, ελλείψει ουσιώδους τροποποι-

ήσεως των διατάξεων του ρυθμίζοντος το αποκλειστικό δικαίωμα διατάγματος κατά τρόπο που να δικαιολογείται νέα έρευνα της Επιτροπής, το εν λόγω αποκλειστικό δικαίωμα απέκτησε, μετά την έρευνα που διενεργήθηκε στα πλαίσια της προμνημονευθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Βελγίου, οριστικό χαρακτήρα για την Επιτροπή.

- 65 Η επικουρική επιχειρηματολογία της Επιτροπής, κατά την οποία δεν είναι καθόλου δυνατό να αναμένεται, κάθε φορά που ένα κράτος μέλος λαμβάνει μέτρο ικανό να παραβιάσει μία ή περισσότερες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, να διαθέτει αμέσως όλες τις αναγκαίες πληροφορίες για να προβαίνει σε πλήρη ανάλυση από άποψη πραγματικών περιστατικών και από νομική άποψη, και να κινεί αμέσως όλες τις δυνατές διαδικασίες, στηρίζεται, κατά την άποψη της προσφεύγουσας, σε εσφαλμένη ερμηνεία του καθήκοντος επιμελείας. Διότι το καθήκον επιμελείας, που περιλαμβάνεται στο άρθρο 155 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 211 ΕΚ), απαιτεί από την Επιτροπή να μην περιορίζει, κατόπιν καταγγελίας, την έρευνά της στα μόνα στοιχεία του εθνικού μέτρου που μνημονεύονται στην καταγγελία ή στις μόνες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου που επικαλείται η εν λόγω καταγγελία, αλλά να εξετάζει συνολικά το εθνικό μέτρο ενόψει του όλου κοινοτικού δικαίου.
- 66 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι μια στοιχειωδώς προσεκτική ανάγνωση της φλαμανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως περί οπτικοακουστικών μέσων ενημερώσεως έπρεπε να επιτρέψει στην Επιτροπή, στα πλαίσια της διαδικασίας βάσει του άρθρου 169 της Συνθήκης που έκλεισε με την προμνημονευθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου, να διαπιστώσει ότι το διάταγμα του 1987 παραχωρούσε αποκλειστικό δικαίωμα υπέρ της VTM· διαφορετικά θα έπρεπε να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή παρέβη το καθήκον επιμελείας και συνεπώς η θέσπιση της προσβαλλομένης αποφάσεως συνιστά έναντι της προσφεύγουσας παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Εναλλακτικά, η προσφεύγουσα δεν αποκλείει να διαπίστωσε η Επιτροπή, κατά τη διάρκεια της ίδιας διαδικασίας, την ύπαρξη του αποκλειστικού δικαιώματος και να εξέτασε το κατά πόσο συμβιβάζεται με τη Συνθήκη. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η εξέταση από την Επιτροπή, στα πλαίσια της διαδικασίας που κινήθηκε εν προκειμένω, του συμβατού του εν λόγω αποκλειστικού δικαιώματος με τη Συνθήκη συνιστά, έναντι της προσφεύγουσας, παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και συνεπώς η προσφεύγουσα μπορεί θεμιτώς να επικαλεστεί την αρχή της ασφάλειας δικαίου για να επιτύχει την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 67 Προς στήριξη του δεύτερου αυτού εναλλακτικού ισχυρισμού, η προσφεύγουσα επικαλείται την αιτιολογημένη γνώμη, που διαβίβασε η Επιτροπή στη Βελγική

Κυβέρνηση στις 13 Φεβρουαρίου 1991, σχετικά με τον όρο της εγκαταστάσεως που επιβάλλεται για την παραχώρηση αδείας στον ιδιωτικό οργανισμό τηλεοπτικής μεταδόσεως, σύμφωνα με την οποία:

«Το μέσο που επέλεξε η Φλαμανδική Κοινότητα για την επίτευξη του στόχου αυτού δεν είναι πάντως συμβατό με το κοινοτικό δίκαιο. Είναι αληθές ότι το άρθρο 90 της Συνθήκης επιτρέπει στα κράτη μέλη να παραχωρούν ιδιαίτερα δικαιώματα σε οργανισμούς τηλεοπτικής μεταδόσεως, όπως προκύπτει από την απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 1974, 155/73, Sacchi (Συλλογή τόμος 1974, σ. 217)· το άρθρο αυτό προβλέπει εντούτοις ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να διατηρούν σε ισχύ κανένα μέτρο αντίθετο προς τους κανόνες της Συνθήκης. Αν ένα κράτος μέλος επιλέγει να παραχωρήσει ειδικά δικαιώματα σε εταιρία ιδιωτικού δικαίου, δεν μπορεί πλέον να παρέμβει στη διάρθρωση του κεφαλαίου της επιχειρήσεως αυτής με μέτρο αντίθετο προς τα άρθρα [52 και 221 της Συνθήκης] και το οποίο δεν μπορεί επίσης να δικαιολογηθεί βάσει της δημοσίας τάξεως με επίκληση του άρθρου 56 της Συνθήκης.»

68 Η Επιτροπή αμφισβητεί την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας, κατά την οποία δεν θα έπρεπε να κινήσει τη διαδικασία που οδήγησε στη λήψη της προσβαλλομένης αποφάσεως, διότι στην περίπτωση αυτή θα γινόταν δεκτό κεκτημένο δικαίωμα παραβάσεως των διατάξεων της Συνθήκης που έχουν άμεσο αποτέλεσμα.

69 Εφόσον οι διατάξεις του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της ίδιας Συνθήκης, έχουν άμεσο αποτέλεσμα, η δυνατότητα εφαρμογής τους δεν εξαρτάται κατ' ουδένα τρόπο από ενδεχόμενη πρωτοβουλία της Επιτροπής βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης αυτής. Το μη συμβατό του αποκλειστικού δικαιώματος της προσφεύγουσας με το κοινοτικό δίκαιο θα μπορούσε συνεπώς να διαπιστωθεί ανά πάσα στιγμή από τον εθνικό δικαστή. Δεν είναι επομένως δυνατό να γίνει λόγος για δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που συνεπάγεται ότι το μη συμβατό θα μπορούσε ίσως να μη διαπιστωθεί ποτέ.

70 Επικουρικά, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι δεν είναι ουδόλως δυνατό να αναμένεται ότι κάθε φορά που κράτος μέλος θεσπίζει μέτρο ικανό να παραβιάσει μία ή περισσότερες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, η Επιτροπή διαθέτει αμέσως όλες τις αναγκαίες πληροφορίες για να προβαίνει σε πλήρη ανάλυση, από άποψη πραγματικών περιστατικών και από άποψη νομική, και να κινεί αμέσως όλες τις δυνατές διαδικασίες.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 71 Κατά πάγια νομολογία, η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αποτελεί μέρος της κοινοτικής έννομης τάξης (προμνημονευθείσα απόφαση Törfel κατά Επιτροπής, σκέψη 19). Το δικαίωμα αξιώσεως της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ανήκει σε κάθε ιδιώτη που βρίσκεται σε κατάσταση από την οποία προκύπτει ότι η κοινοτική δημόσια διοίκηση του έχει δημιουργήσει, παρέχοντάς του συγκεκριμένες εγγυήσεις, βάσιμες ελπίδες (απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Σεπτεμβρίου 1995, T-571/93, Lefebvre κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-2379, σκέψη 72).
- 72 Εν προκειμένω, αν και, προς τον σκοπό της εξετάσεως του συμβατού της φλαμανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως περί οπτικοακουστικών μέσων ενημερώσεως με τους κανόνες της Συνθήκης, η Επιτροπή κίνησε διαδοχικά και συνέχισε κατά τη διάρκεια πολλών ετών διάφορες διαδικασίες έναντι της ίδιας μη τροποποιηθείσας κανονιστικής ρυθμίσεως, πρέπει εντούτοις να διαπιστωθεί, αφενός, ότι καμία συγκεκριμένη εγγύηση δεν δόθηκε στην προσφεύγουσα, όπως η ίδια αναγνώρισε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, όσον αφορά τη νομιμότητα, βάσει των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης, των διατάξεων της φλαμανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως για την παραχώρηση στη VTM του αποκλειστικού δικαιώματος τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεων προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας και, αφετέρου, ότι ο τρόπος με τον οποίο η Επιτροπή διεξήγαγε τον έλεγχο του συμβατού προς τους κανόνες της Συνθήκης της ρυθμίσεως αυτής δεν είναι ικανός να έχει δημιουργήσει στην προσφεύγουσα μια βάσιμη προσδοκία.
- 73 Πράγματι, το χωρίο της κοινοποιηθείσας από την Επιτροπή στη Βελγική Κυβέρνηση στις 13 Φεβρουαρίου 1991 αιτιολογημένης γνώμης, το οποίο επικαλείται η προσφεύγουσα (ανωτέρω σκέψη 67), δεν περιλαμβάνει κανένα στοιχείο που να υποδεικνύει ότι η Επιτροπή είχε αναλύσει, ήδη τότε, το συμβατό προς το σύνολο των κανόνων της Συνθήκης των διατάξεων της κανονιστικής ρυθμίσεως που προβλέπουν το εν λόγω αποκλειστικό δικαίωμα. Το χωρίο αυτό επιβεβαιώνει απλώς τον γενικό κανόνα κατά τον οποίο η παραχώρηση ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων δεν απαγορεύεται εφόσον δεν παραβιάζεται καμία διάταξη της Συνθήκης και το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος «δεν μπορεί πλέον να παρέμβει στη διάρθρωση του κεφαλαίου» μιας επιχειρήσεως που έχει τέτοια δικαιώματα «με μέτρο αντίθετο προς τα άρθρα 52 και 221 της Συνθήκης». Η θέση που διατυπώθηκε στην αιτιολογημένη γνώμη δεν αποτελεί επομένως εγγύηση που παρέσχε η Επιτροπή και

δεν δημιούργησε συνεπώς στην προσφεύγουσα τη βάσιμη ελπίδα ότι το συμβατό προς τους κανόνες της Συνθήκης του προβλεπόμενου από τη φλαμανδική ρύθμιση αποκλειστικού δικαιώματος δεν θα αμφισβητούταν πλέον.

74 Δεν μπορεί επίσης να εξομοιωθεί προς συγκεκριμένη εγγύηση η μη αμφισβήτηση από την Επιτροπή, στις διαδικασίες που είχε κινήσει πριν από αυτή που κατέληξε στην προσβαλλόμενη απόφαση, του συμβατού του αποκλειστικού δικαιώματος προς το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης. Πρέπει να διευκρινισθεί ότι η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να παραβληθεί προς την κατάσταση ενός προσώπου που τρέφει ελπίδες βασιζόμενες στη νομιμότητα διοικητικής πράξεως που του είναι ευνοϊκή (προμνησθείσα απόφαση de Compte κατά Κοινοβουλίου). Επομένως, η διαπίστωση του μη συμβατού εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως με το κοινοτικό δίκαιο δεν μπορεί να παραβληθεί προς την ανάκληση ευνοϊκής διοικητικής πράξεως, στη νομιμότητα της οποίας είχε επενδύσει την εμπιστοσύνη του ένα πρόσωπο.

75 Όσον αφορά το επιχείρημα της προσφεύγουσας κατά το οποίο η Επιτροπή παρέβη το καθήκον πρόνοιας και επιφυλακτικότητας, πρέπει να υπομνησθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης «η Επιτροπή μεριμνά για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου και απευθύνει, εφόσον είναι ανάγκη, κατάλληλες οδηγίες ή αποφάσεις προς τα κράτη μέλη». Εξάλλου, σύμφωνα με τα άρθρα 155 και 169 της Συνθήκης, η Επιτροπή είναι ο θεματοφύλακας της κοινοτικής νομιμότητας. Υπό την ιδιότητα αυτή, έχει ως αποστολή της να μεριμνά, προς το γενικό κοινοτικό συμφέρον, για την ορθή εφαρμογή της Συνθήκης από τα κράτη μέλη και να ζητεί την αναγνώριση, με σκοπό την παύση τους, ενδεχομένων παραβάσεων των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν (απόφαση της 4ης Απριλίου 1974, 167/73, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή τόμος 1974, σ. 179, σκέψη 15). Επομένως, στην Επιτροπή απόκειται να εκτιμήσει κατά πόσον είναι σκόπιμο να στραφεί κατά κράτους μέλους, βάσει του άρθρου 169 ή του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης, να προσδιορίσει τις διατάξεις που αυτό παραβιάζει και να επιλέξει το χρονικό σημείο κατά το οποίο θα κινήσει τη διαδικασία που επέλεξε έναντι του κράτους αυτού (βλ., όσον αφορά μόνο το άρθρο 169 της Συνθήκης, απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Ιουνίου 1998, C-35/96, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1998, σ. I-3851, σκέψη 27). Συναφώς, από τη διατύπωση του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης και την εν γένει οικονομία των διατάξεων του άρθρου αυτού προκύπτει ότι η Επιτροπή διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως στον τομέα που αφορούν οι παράγραφοι 1 και 3 του άρθρου αυτού, τόσο σχετικά με τη δράση την οποία θεωρεί αναγκαίο να αναλάβει όσο και σχετικά με τα μέσα που είναι πρόσφορα για τον σκοπό αυτό (απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Φεβρουαρίου 1997, C-107/95 P, Bundesverband der Bilanzbuchhalter κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-947, σκέψη 27).

- 76 Κατά συνέπεια, όταν η Επιτροπή θεωρεί ότι εθνικές διατάξεις είναι αντίθετες προς κανόνες του κοινοτικού δικαίου άλλους από εκείνους των οποίων η παράβαση είχε δικαιολογήσει την κίνηση προηγουμένων διαδικασιών, μπορεί, προκειμένου να εκπληρώσει πλήρως τα καθήκοντα που της ανατίθενται με τα άρθρα 155 και 169 της Συνθήκης, να κινήσει νέα διαδικασία λόγω παραβάσεως προκειμένου να διαπιστωθούν οι νέες αυτές παραβάσεις (υπό την έννοια αυτή, προμνημονευθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 28). Ομοίως, αν διαπιστώσει παράβαση του άρθρου 90 της Συνθήκης από κράτος μέλος, έχει τη δυνατότητα, παρά το ότι το υποτιθέμενο ασύμβατο της εθνικής ρυθμίσεως με το κοινοτικό δίκαιο δικαιολόγησε ήδη την κίνηση πολλών διαδικασιών, να απευθύνει κατάλληλη απόφαση στο εν λόγω κράτος μέλος ώστε να μεριμνήσει για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού.
- 77 Εφόσον η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να προβαίνει μία και μόνη φορά στον έλεγχο της νομιμότητας εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως έναντι του συνόλου των κανόνων της Συνθήκης, το επιχείρημα που αντλεί η προσφεύγουσα από το καθήκον επιμέλειας και επιφυλακτικότητας που υπέχει η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 155 της Συνθήκης όταν κινεί μια διαδικασία πρέπει να απορριφθεί.
- 78 Τέλος, εφόσον η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι η Επιτροπή της είχε παράσχει τη διαβεβαίωση ότι οι διατάξεις της φλαμανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως περί παραχωρήσεως του αποκλειστικού δικαιώματος ήταν συμβατές με το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης, και ελλείπει ιδιαίτερων στοιχείων επί των οποίων θα μπορούσε να βασίσει την προσδοκία ότι η ρύθμιση αυτή θα είχε την ανοχή της Επιτροπής, δεν μπορεί λυσιτελώς να υποστηρίξει ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ασφάλειας δικαίου κινώντας τη διαδικασία που κατέληξε στη λήψη της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 79 Βάσει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, ο δεύτερος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

Όσον αφορά τον τρίτο λόγο, που αντλείται από την παράβαση των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 80 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι τόσο οι διατάξεις του Codex όσο και τα μέτρα εκτελέσεώς τους συνιστούν παραβάσεις του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης, διότι «ο επιδιωκόμενος στόχος και το αποτέλεσμα τους είναι αναμφισβήτητα ο προστατευτισμός» (σημείο 12 των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 81 Στα πλαίσια του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα αμφισβητεί την εκτίμηση εκ μέρους της Επιτροπής της δικαιολογίας του προσωρινά παραχωρηθέντος αποκλειστικού δικαιώματος.
- 82 Υποστηρίζει ότι το ζήτημα της αναγκαιότητας και, επομένως, της δικαιολογίας του αποκλειστικού δικαιώματος αποτελεί προηγούμενο ζήτημα. Διότι, εφόσον αποδεικνύεται ότι υπάρχουν αποδεκτοί λόγοι για να παραχωρήσει κράτος μέλος ένα αποκλειστικό δικαίωμα, κάθε αντίρρηση που στηρίζεται στο δικαίωμα της ελεύθερης εγκαταστάσεως και αφορά στην πραγματικότητα μόνο το αποτέλεσμα αποκλεισμού που εμπεριέχεται στο αποκλειστικό δικαίωμα, αποδεικνύεται αλυσιτελής.
- 83 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο αναγνώρισε επιπλέον ότι οι σκοποί πολιτιστικής πολιτικής αποτελούν σκοπούς γενικού συμφέροντος, τους οποίους θεμιτώς επιδιώκουν τα κράτη μέλη με την προσήκουσα διαρρύθμιση του καθεστώτος των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-23/93, TV10, Συλλογή 1994, σ. I-4795, σκέψη 19, και της 26ης Ιουνίου 1997, C-368/95, Familiapress, Συλλογή 1997, σ. I-3689, σκέψη 18).

- 84 Εν προκειμένω, οι δημόσιες αρχές προέβλεψαν, με την ευκαιρία της απελευθέρωσης του φλαμανδικού ραδιοτηλεοπτικού τομέα, την παραχώρηση προσωρινού αποκλειστικού δικαιώματος σε ένα μόνο ιδιωτικό τηλεοπτικό οργανισμό για λόγους πολιτιστικής πολιτικής και, ιδιαίτερα, τη διατήρηση της πολυφωνίας και της ανεξαρτησίας του γραπτού Τύπου.
- 85 Διότι η δημιουργία ενός εμπορικού τηλεοπτικού σταθμού στη Φλάνδρα είχε ως αναπόφευκτη συνέπεια τη μεταφορά επενδύσεων για διαφημίσεις από τον τομέα του γραπτού Τύπου προς τον τομέα της εμπορικής τηλεοράσεως.
- 86 Το αποτέλεσμα της υποκαταστάσεως μεταξύ των παραδοσιακών διαφημιστικών φορέων και της εμπορικής τηλεοράσεως, που ήταν πιο σημαντικό από ό,τι προβλεπόταν, είχε ως συνέπεια την απώλεια κέρδους για τον τομέα του γραπτού Τύπου. Μεταξύ 1988 και 1990, το τμήμα της αγοράς της εμπορικής διαφημίσεως που κατείχε ο ημερήσιος Τύπος πέρασε από 25 σε 17 % και το τμήμα που κατείχαν τα περιοδικά από 43 σε 24 %. Η μείωση αυτή απέβη υπέρ της εμπορικής τηλεοράσεως, η οποία κατείχε κατά το 1990 το 34 % της αγοράς. Αυτή η απώλεια κέρδους αντισταθμίστηκε μόνον μερικώς από τα μερίσματα που κατέβαλε η προσφεύγουσα στους ομίλους του γραπτού Τύπου που είναι οι κάτοχοι του εταιρικού της κεφαλαίου. Κατά συνέπεια, ο φλαμανδικός γραπτός Τύπος προσαρμόστηκε στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού της αγοράς των διαφημίσεων. Έτσι, η φλαμανδική πολιτική στα θέματα των ραδιοτηλεοπτικών μέσων ενημερώσεως επέτρεψε η εξυγίανση αυτή, η οποία κατέστη αναπόφευκτη μετά την απελευθέρωση της φλαμανδικής ραδιοτηλεοπτικής αγοράς, να διενεργηθεί με τη διαφύλαξη της υπάρξεως ανεξάρτητου και πολυφωνικού γραπτού Τύπου στη Φλάνδρα, αυτό δε χωρίς να χρειάζεται να καταβάλουν οι δημόσιες αρχές οποιαδήποτε επιχορήγηση ικανή να επιφέρει στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό.
- 87 Η προσφεύγουσα αντικρούει στη συνέχεια τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν υπάρχει αναγκαία σχέση μεταξύ, αφενός, της πολιτιστικής πολιτικής που αποσκοπεί να διαφυλάξει την πόλυφωניה του φλαμανδικού γραπτού Τύπου και, αφετέρου, της παραχωρήσεως στην προσφεύγουσα προσωρινού αποκλειστικού δικαιώματος εκμεταλλεύσεως εμπορικού τηλεοπτικού σταθμού στη Φλάνδρα.

88 Πρώτον, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι «ο Codex δεν εξασφαλίζει σε κάθε εκδότη ολλανδόφωνου εντύπου, χωρίς καμία διάκριση, το δικαίωμα να γίνει μέτοχος της VTM ή να επωφεληθεί από τα κέρδη της» (σημείο 13, τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων). Συναφώς, η προσφεύγουσα υπογραμμίζει κατ' αρχάς ότι όλοι οι εκδότες ολλανδόφωνων ημερησίων και εβδομαδιαίων εντύπων είχαν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στο κεφάλαιο της VTM κατά τη σύστασή του. Το ανταγωνιστικό μειονέκτημα το οποία υφίστανται σήμερα ορισμένοι από τους εκδότες αυτούς δεν αποτελεί επομένως άμεση συνέπεια του παραχωρηθέντος στην προσφεύγουσα αποκλειστικού δικαιώματος αλλά της δικής τους στάσεως. Η Επιτροπή παρέλειψε έπειτα να υποδείξει ποιοι είναι οι εκδότες οι οποίοι δεν υπήρχαν κατά τη σύσταση της VTM και εισήλθαν στην αγορά του φλαμανδικού Τύπου από το 1987 και μετέπειτα. Εν πάση περιπτώσει, οι ενδεχόμενοι νέοι εκδότες δεν υφίστανται τα αρνητικά αποτελέσματα τα οποία επέφερε στην αγορά της διαφημίσεως η είσοδος της εμπορικής τηλεοράσεως και τα οποία υπέστησαν οι εκδότες που υπήρχαν κατά τη σύσταση της προσφεύγουσας, διότι θα μπορούσαν, ήδη με την έναρξη των δραστηριοτήτων τους, να επιτύχουν διάρθρωση του κόστους λαμβάνοντας υπόψη τη μείωση του κατεχόμενου από τον γραπτό Τύπο τιμήματος της αγοράς της διαφημίσεως.

89 Δεύτερον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί το επιχείρημα κατά το οποίο «δεν εξασφαλίζεται κατά κανένα τρόπο ότι τα διαφημιστικά έσοδα της VTM, που κατανέμονται στους μετόχους της ανάλογα με το ποσοστό που κατέχουν στο κεφάλαιό της, χρησιμοποιούνται από τους τελευταίους για να βοηθήσουν τις εφημερίδες τους να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενα οικονομικά προβλήματα» (σημείο 13, τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως). Υπογραμμίζει συναφώς ότι χορηγεί μερίσματα στους μετόχους της και όχι έσοδα από τη διαφήμιση, και ότι η Επιτροπή δεν υπέδειξε για ποιους άλλους σκοπούς θα μπορούσαν να χρησιμοποιούνται τα έσοδα αυτά. Επιπλέον, για να εξασφαλισθεί η πολυφωνία του γραπτού Τύπου, πρέπει τα οικονομικά των εκδοτικών οίκων να είναι υγιή. Το ζήτημα που τίθεται δεν είναι συνεπώς αν τα έσοδα που λαμβάνουν οι εκδότες λόγω της συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της VTM διατίθενται άμεσα για τις εκδόσεις, αλλά αν τα έσοδα αυτά συμβάλλουν την ενίσχυση ή ενδεχομένως και στην αποκατάσταση της οικονομικής υγείας των εκδοτών αυτών. Η προσφεύγουσα επικαλείται την εξέλιξη της οικονομικής καταστάσεως του ημερησίου εντύπου *De Morgen* για να αποδείξει την αποτελεσματικότητα της φλαμανδικής πολιτικής επί των μέσων μαζικής ενημερώσεως.

90 Τρίτον, η προσφεύγουσα δεν δέχεται το επιχείρημα κατά το οποίο «οι όροι που προβλέπει ο Codex σχετικά με τη διάρθρωση της μοναδικής εταιρίας ιδιωτικής τηλεόρασης στη Φλάνδρα που έχει εγκριθεί από το φλαμανδικό εκτελεστικό

σώμα, δηλαδή η κατοχή του 51 % του κεφαλαίου της VTM από εκδότες ολλανδόφωνων εφημερίδων, δεν αποτελούν πρόσφορο μέσο για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου πολιτιστικού στόχου, δεδομένου ότι δεν αποκλείεται το κεφάλαιο της VTM, και ιδίως το επίδικο μερίδιο του 51 %, να συγκεντρωθεί στα χέρια ενός μόνο μετόχου εις βάρος της διατήρησης της πολυφωνίας στον τομέα των μέσων μαζικής επικοινωνίας» (σημείο 13, πέμπτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως). Ο Φλαμανδός νομοθέτης άφησε ελεύθερους τους εκδότες να αποφασίσουν εάν συνέτρεχε ή όχι λόγος να συμμετάσχουν στο κεφάλαιο της προσφεύγουσας. Εξάλλου, η κατοχή του 51 % του κεφαλαίου της προσφεύγουσας αποκλειστικά από εκδότες ολλανδόφωνων εντύπων παρέχει στους επιθυμούντες να συμμετάσχουν εκδότες επαρκή βεβαιότητα ότι η μεταφορά διαφημιστικών εσόδων από τον γραπτό Τύπο στην τηλεόραση δεν θα επηρεάσει υπερβολικά την οικονομική τους κατάσταση.

- 91 Η δυνατότητα να αποκτήσει ένας εκδοτικός οίκος πλειοψηφική συμμετοχή στο κεφάλαιο της προσφεύγουσας δεν θα διακύβευε τον αναγκαίο σύνδεσμο μεταξύ, αφενός, του παραχωρηθέντος αποκλειστικού δικαιώματος και, αφετέρου, της διατηρήσεως της πολυφωνίας του φλαμανδικού Τύπου. Διότι, αφενός, το παραχωρηθέν στην προσφεύγουσα αποκλειστικό δικαίωμα δεν είναι παρά προσωρινό και, αφετέρου, το μέρισμα που θα λάμβανε ο εκδοτικός οίκος που θα κατείχε την πλειοψηφία δεν θα ήταν παρά το αντίτιμο της αξίας της επενδύσεώς του για την πρόσθετη συμμετοχή του στο κεφάλαιο, αξίας που θα κατέβαλλε στους εκδότες που θα πωλούσαν το μερίδιό τους, πράγμα που θα επέτρεπε στους τελευταίους να επενδύσουν για να εξασφαλίσουν το μέλλον των εφημερίδων τους.
- 92 Τέταρτον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί τον ισχυρισμό της Επιτροπής κατά τον οποίο «δεν υπάρχουν λόγοι που να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ένας ιδιωτικός τηλεοπτικός σταθμός δεν μπορεί να επιβιώσει στη Φλαμανδική Κοινότητα εάν δεν διαθέτει το μονοπώλιο των τηλεοπτικών διαφημίσεων», πράγμα που αποδεικνύεται από τη δημιουργία εκ μέρους της προσφεύγουσας ενός δεύτερου τηλεοπτικού σταθμού (σημείο 13, έκτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως). Διότι τέτοιος ισχυρισμός αποδεικνύει άγνοια της οικονομικής πραγματικότητας του φλαμανδικού ραδιοτηλεοπτικού τομέα, που χαρακτηρίζεται από τη στενότητα της αγοράς. Οι συνέπειες της εισόδου του σταθμού VT4 στη φλαμανδική τηλεοπτική αγορά μέσω της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών αποδεικνύει ότι μια εμπορική τηλεόραση εγκατεστημένη στη Φλάνδρα και πληρούσα όλους τους όρους που έθεσε ο νομοθέτης δεν μπορεί να είναι αποδοτική παρά αν κατέχει την αποκλειστικότητα της τηλεοπτικής μεταδόσεως. Μετά την άφιξη της VT4 όμως, ο κύκλος εργασιών της προσφεύγουσας στον τομέα της διαφήμισης που πραγματοποιήθηκε το 1996 μειώθηκε κατά 21,6 % σε σχέση με το 1994 και η κατάσταση των ρευστών της διαθεσίμων επιδεινώθηκε σημαντικά.

93 Εξάλλου, η προσφεύγουσα δεν απολαύει μονοπωλίου, ιδίως διότι η αγορά της τηλεοπτικής διαφημίσεως δεν υπάρχει καθεαυτή. Δύο σημαντικά στοιχεία επηρεάζουν έντονα τη βιωσιμότητα μιας εμπορικής τηλεοράσεως στη φλαμανδική αγορά. Κατ' αρχάς, η προσφεύγουσα αντιμετωπίζει από τη σύσταση της έντονο ανταγωνισμό του δημόσιου τηλεοπτικού σταθμού στην αγορά των τηλεθεατών. Ο τελευταίος αυτός σταθμός απολαύει του μονοπωλίου των δημοσίων επιδοτήσεων καθώς και του μονοπωλίου εκμεταλλεύσεως των εθνικών ραδιοσυχνοτήτων, σε συνδυασμό με αποκλειστικό δικαίωμα αορίστου διάρκειας στον τομέα της διαφημίσεως. Έπειτα, η προσφεύγουσα υπόκειται σε αυστηρές απαιτήσεις προγραμματισμού και στους εμπορικούς περιορισμούς που επιβάλλονται από τις φλαμανδικές αρχές. Υπό τις συνθήκες αυτές, το προσωρινό αποκλειστικό δικαίωμα είναι απαραίτητο για την αποδοτικότητα της προσφεύγουσας, χωρίς την οποία οι εκδότες δεν θα είχαν καμία προοπτική οικονομικών εσόδων ικανών να αντισταθμίσουν την πτώση των διαφημιστικών τους εσόδων.

94 Το γεγονός ότι η προσφεύγουσα δημιούργησε η ίδια έναν δεύτερο τηλεοπτικό σταθμό, τον Kanaal 2, δεν επηρεάζει τη δικαιολογία του προσωρινού αποκλειστικού δικαιώματος. Διότι ο σταθμός VTM παρουσιάζει ζημιές που εξηγούνται από το γεγονός ότι, σε αντιστάθμισμα του αποκλειστικού δικαιώματος που της παραχωρήθηκε για δεκαοκτώ έτη, η προσφεύγουσα προσάρμοσε πλήρως την προσφορά της όσον αφορά τα προγράμματα στις ποιοτικές απαιτήσεις των φλαμανδικών αρχών.

95 Πέμπτον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι το αποκλειστικό δικαίωμα δεν δικαιολογείται ως εγγύηση της πολυφωνίας του φλαμανδικού γραπτού Τύπου διότι «η Φλαμανδική Κυβέρνηση θα μπορούσε να καταφύγει σε άλλα κατάλληλα μέτρα που θέτουν λιγότερα εμπόδια στην οικονομική ολοκλήρωση» (σημείο 13, έβδομο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως). Πέραν του ότι η Επιτροπή δεν υποδεικνύει ποια θα μπορούσαν να είναι αυτά τα άλλα κατάλληλα μέτρα, το παραχωρηθέν στην προσφεύγουσα αποκλειστικό δικαίωμα δημιουργεί σαφώς λιγότερες στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό από την καταβολή άμεσων ή έμμεσων ενισχύσεων στον γραπτό Τύπο. Επικαλείται πολλά παραδείγματα προς στήριξη του ισχυρισμού της.

96 Στα πλαίσια του δεύτερου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι τόσο οι διατάξεις του Codex όσο και τα μέτρα εξουσιοδοτήσεως είναι αντίθετα, όπως προκύπτει από το διατακτικό της προσβαλλομένης

αποφάσεως, προς το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης, διότι συνιστούν «συγκεκριαλυμμένη μορφή διακρίσεως» και επιφέρουν «αποτελέσματα προστατευτισμού».

- 97 Το άρθρο 41, στοιχείο 1, του Codex (βλ. ανωτέρω σκέψη 4) δεν εισάγει συγκεκριαλυμμένη διάκριση για το μόνο γεγονός ότι ένας μοναδικός ιδιωτικός τηλεοπτικός σταθμός απευθυνόμενος προς τη Φλαμανδική Κοινότητα μπορεί να λάβει άδεια. Οι όροι της χορηγήσεως αδειας σε αυτόν τον ιδιωτικό οργανισμό, που προβλέπονται στο άρθρο 44 του Codex (βλ. ανωτέρω σκέψη 5), δεν επιτρέπουν επίσης να συναχθεί το συμπέρασμα ότι συντρέχει συγκεκριαλυμμένη διάκριση υπέρ «φλαμανδικών» ή «βελγικών» επιχειρήσεων. Το γεγονός ότι δύο αλλοδαποί όμιλοι μέσω μαζικής ενημερώσεως κάλυψαν, μέσω των θυγατρικών τους επιχειρήσεων, το 22,22 % του εταιρικού κεφαλαίου της προσφεύγουσας κατά τη σύστασή της και ότι ένας ολλανδικός όμιλος μέσω μαζικής ενημερώσεως, ο VNU, ελέγχει σήμερα το 45 % του κεφαλαίου της, αποδεικνύει ότι οι όροι χορηγήσεως αδειας δεν εμποδίζουν τις αλλοδαπές επιχειρήσεις να συμμετάσχουν στο κεφάλαιο του μη δημόσιου τηλεοπτικού σταθμού. Επιπλέον, ο όρος της κατοχής του 51 % του εταιρικού κεφαλαίου της προσφεύγουσας από εκδότες ολλανδόφωνων ημερήσιων και εβδομαδιαίων εντύπων δεν αποκλείει τη συμμετοχή στο εν λόγω κεφάλαιο αλλοδαπών εκδοτών τέτοιων εντύπων.
- 98 Το άρθρο 80, δεύτερο εδάφιο, του Codex (βλ. ανωτέρω σκέψη 7) δεν εισάγει επίσης συγκεκριαλυμμένη διάκριση. Η διάταξη αυτή δεν αποκλείει καθόλου τη δυνατότητα των φλαμανδικών αρχών να χορηγούν άδεια μεταδόσεως διαφημιστικών μηνυμάτων απευθυνόμενων στο σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας σε ιδιωτικό τηλεοπτικό σταθμό, του οποίου το εταιρικό κεφάλαιο κατέχουν πλήρως αλλοδαποί μέτοχοι που κατά 51 % τουλάχιστον είναι εκδότες ολλανδόφωνων ημερήσιων και εβδομαδιαίων εντύπων. Εξάλλου, το διάταγμα δεν περιέχει καμία διάταξη που να προβλέπει ότι το εν λόγω αποκλειστικό δικαίωμα εκπίπτει στην περίπτωση που ο δικαιούχος του περιέρχεται εν όλω ή εν μέρει υπό τον έλεγχο αλλοδαπής επιχειρήσεως.
- 99 Όσον αφορά τα μέτρα εξουσιδιοτήσεως, δηλαδή την απόφαση της Φλαμανδικής Κυβερνήσεως, της 19ης Νοεμβρίου 1987, περί χορηγήσεως αδειας στην προσφεύγουσα ως τον μόνο απευθυνόμενο στο σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας εμπορικό τηλεοπτικό σταθμό, και το βασιλικό διάταγμα της 3ης Δεκεμβρίου 1987 (που επικυρώθηκε με απόφαση της Φλαμανδικής Κυβερνήσεως της 11ης Δεκεμβρίου 1991), που χορηγεί την άδεια μεταδόσεως διαφημίσεων, η προσφεύγουσα προβάλλει ότι το εμπόδιο στην εγκατάσταση,

το οποίο προκύπτει κατ' ανάγκη από την παραχώρηση του αποκλειστικού δικαιώματος, θίγει κατά τον ίδιο τρόπο τις βελγικές και τις αλλοδαπές επιχειρήσεις και συνεπώς, κατ' αρχήν, η απόφαση χορηγήσεως αδείας στην προσφεύγουσα ως τον μόνο απευθυνόμενο στο σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας εμπορικό τηλεοπτικό σταθμό δεν θίγει την ελευθερία εγκαταστάσεως.

100 Η Επιτροπή, σε απάντηση στο πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, αναγνωρίζει ότι η πολιτιστική πολιτική και η διατήρηση της πολυφωνίας του γραπτού Τύπου μπορούν να αποτελέσουν επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος ικανούς να δικαιολογήσουν περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως. Πάντως, δεν υπάρχει η αναγκαία σχέση μεταξύ, αφενός, τέτοιας πολιτιστικής πολιτικής που αποσκοπεί στο να διασφαλίσει την πολυφωνία του φλαμανδικού Τύπου και, αφετέρου, του παραχωρηθέντος στην προσφεύγουσα αποκλειστικού δικαιώματος. Η Επιτροπή αντικρούει την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας όσον αφορά κάθε μία από τις αιτιολογικές σκέψεις της προσβαλλομένης αποφάσεως.

101 Σε απάντηση επί του δευτέρου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, η Επιτροπή προβάλλει ότι η προσφεύγουσα στηρίζει την επιχειρηματολογία της στο ότι με την απόφαση διαπιστώνονται, σύμφωνα με όσα υποστηρίζει, δύο χωριστές μορφές διακρίσεως. Η Επιτροπή δεν διαπίστωσε όμως παρά μία μόνη παράβαση του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης, δηλαδή την παράβαση που συνιστά ο συνδυασμός των διατάξεων με τις οποίες θεσπίστηκε το αποκλειστικό δικαίωμα.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

102 Κατά το άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, η προβολή νέων ισχυρισμών κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά ή πραγματικά στοιχεία που ανέκλυψαν κατά τη διαδικασία.

103 Πρέπει συνεπώς να εξετασθεί κατ' αρχάς αν η επιχειρηματολογία που ανέπτυξε η προσφεύγουσα κατά την προφορική διαδικασία, σύμφωνα με την οποία η συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της

Συνθήκης είναι «αντιφατική», αποτελεί, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, ισχυρισμό που προβλήθηκε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της δίκης.

- 104 Διαπιστώνεται συναφώς ότι η αιτίαση που προέβαλε η προσφεύγουσα κατά την προφορική διαδικασία δεν αποτελεί παρά ανάπτυξη των επιχειρημάτων που είχε προβάλει στο εισαγωγικό της δικόγραφο, στα πλαίσια του παρόντος λόγου ακυρώσεως (βλ. ανωτέρω σκέψη 82). Εφόσον δεν μπορεί να θεωρηθεί ως νέος ισχυρισμός που προβλήθηκε για πρώτη φορά κατά την προφορική διαδικασία, η εν λόγω αιτίαση είναι παραδεκτή.
- 105 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι οι διατάξεις της φλαμανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως που παραχωρούν στη VTM το αποκλειστικό δικαίωμα τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεων προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας είναι ασυμβίβαστες με το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης. Προβάλλει ότι τα κρατικά μέτρα στα οποία στηρίζεται νομικά το εν λόγω δικαίωμα είναι ασυμβίβαστα με το άρθρο 52 της Συνθήκης (σημείο 12, δεύτερο έως πέμπτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων) και δεν δικαιολογούνται από «επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος» (σημείο 13, έβδομο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων). Υποστηρίζει σχετικά ότι η πολιτιστική πολιτική και η διατήρηση της πολυφωνίας του Τύπου, που είναι αλληλένδετες με την ελευθερία εκφράσεως, μπορούν μεν να αποτελέσουν επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος που δικαιολογούν τον περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως (σημείο 13, τρίτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων), αλλά η φλαμανδική κανονιστική ρύθμιση δεν είναι πρόσφορη να εξασφαλίσει την πραγματοποίηση των στόχων αυτών και βαίνει πέραν του βαθμού που είναι αναγκαίος για να τους επιτύχει (σημείο 13, τρίτο έως έβδομο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων). Η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «δεν κρίνει ότι το μονοπώλιο της VTM επί των διαφημιστικών εσόδων δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος» (σημείο 13, έβδομο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων).
- 106 Κατά το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης: «Τα κράτη μέλη δεν θεσπίζουν ούτε διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της παρούσας Συνθήκης, ιδίως προς εκείνους των άρθρων 6 και 85 έως 94, ως προς τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα.» Έστω και αν η διάταξη αυτή προϋποθέτει την ύπαρξη επιχειρήσεων κατόχων ορισμένων ειδικών ή αποκλειστικών δικαιω-

μάτων, αυτό δεν σημαίνει ότι τα ειδικά και αποκλειστικά δικαιώματα συμβιβάζονται οπωσδήποτε προς τη Συνθήκη. Αυτό εξαρτάται από τους διαφόρους κανόνες στους οποίους παραπέμπει το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 19ης Μαρτίου 1991, C-202/88, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1223, σκέψη 22, και της 25ης Ιουλίου 1991, C-353/89, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 1991, σ. I-4069, σκέψη 34).

- 107 Από αυτό προκύπτει ότι τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη σχετικά με τις επιχειρήσεις στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης πρέπει, υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού, να είναι σύμφωνα με τους κανόνες της Συνθήκης και ιδίως με το άρθρο 52, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, που προβλέπει ότι «(...) οι περιορισμοί της ελευθερίας εγκαταστάσεως των υπηκόων ενός κράτους μέλους στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους καταργούνται προοδευτικώς κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου (...)».
- 108 Ο συνδυασμός των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης εφαρμόζεται όταν μέτρο θεσπιζόμενο από κράτος μέλος συνιστά περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως των υπηκόων άλλου κράτους μέλους στην επικράτεια του και συγχρόνως παρέχει πλεονεκτήματα σε μια επιχείρηση με την παραχώρηση του αποκλειστικού δικαιώματος, εκτός αν αυτό το κρατικό μέτρο επιδιώκει θεμιτό στόχο συμβατό με τη Συνθήκη και δικαιολογείται διαρκώς από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, όπως η πολιτιστική πολιτική και η διατήρηση της πολυφωνίας του Τύπου (απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Ιουλίου 1991, C-288/89, Collectieve Antennevoorziening Gouda, Συλλογή 1991, σ. I-4007, σκέψη 23, και προμνημονευθείσα απόφαση Familiapress, σκέψη 18). Σε τέτοια περίπτωση, πρέπει ακόμη το εν λόγω κρατικό μέτρο να είναι πρόσφορο να εξασφαλίσει την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και να μη βαίνει πέραν του βαθμού που είναι αναγκαίος για την επίτευξη του σκοπού αυτού (απόφαση του Δικαστηρίου της 31ης Μαρτίου 1993, C-19/92, Kraus, Συλλογή 1993, σ. I-1663, σκέψη 32).
- 109 Υπό το φως των σκέψεων αυτών, η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας κατά την οποία θα αρκούσε αποδεκτοί λόγοι να έχουν οδηγήσει στην παραχώρηση του αποκλειστικού δικαιώματος για να είναι διαρκώς δικαιολογημένο το δικαίωμα αυτό (ανωτέρω σκέψη 82) στηρίζεται σε εσφαλμένο αξίωμα και πρέπει συνεπώς να απορριφθεί. Επιπλέον, η αποδοχή της θέσης της προσφεύγουσας θα καθιστούσε αδύνατη κάθε αμφισβήτηση κρατικού μέτρου που παραχωρεί αποκλειστικό δικαίωμα σε επιχείρηση, εφόσον η παραχώρηση του δικαιώματος αυτού είναι αρχικά δικαιολογημένη, κατά την

έκφραση που χρησιμοποιεί η προσφεύγουσα, από «αποδεκτούς λόγους». Θα καθίστατο επίσης αδύνατη η εφαρμογή των κανόνων της Συνθήκης που διέπουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες σε κρατικό μέτρο παρέχον αποκλειστικό δικαίωμα σε μια επιχείρηση, ακόμη και όταν τα εμπόδια που προκαλεί το δικαίωμα αυτό δεν θα δικαιολογούνταν πλέον από επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος.

- 110 Η απόρριψη αυτής της επιχειρηματολογίας της προσφεύγουσας καθιστά επίσης αλυσιτελή την επιχειρηματολογία της σχετικά με τους λόγους για τους οποίους παραχωρήθηκε το 1987 το αποκλειστικό δικαίωμα (βλ. ανωτέρω σκέψεις 84 έως 86). Διότι το ζήτημα που τίθεται εν προκειμένω είναι αν ο επιτακτικός λόγος γενικού συμφέροντος που μπορούσε να δικαιολογεί τον περιορισμό στην ελευθερία εγκαταστάσεως τον προκαλούμενο από τη θέση σε εφαρμογή του εθνικού μέτρου περί παραχωρήσεως του αποκλειστικού δικαιώματος το 1987 δικαιολογεί ακόμη αυτόν τον περιορισμό.
- 111 Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως, εξεταζόμενο υπό το φως των αιτιολογικών της σκέψεων, το σύνολο των κρατικών μέτρων που αφορά, δηλαδή τα άρθρα 80, δεύτερο εδάφιο, και 41, στοιχείο 1, του Codex, καθώς και τα μέτρα εκτελέσεως, κηρύσσεται ασυμβίβαστο με το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης. Η προσέγγιση της προσφεύγουσας, που συνίσταται στην εξέταση καθεμιάς από τις διατάξεις αυτές μεμονωμένα, δεν μπορεί συνεπώς να γίνει δεκτή.
- 112 Η Επιτροπή δεν υπέπεσε επιπλέον σε καμία πλάνη εκτιμήσεως διαπιστώνοντας ότι «το μονοπώλιο που έχει παραχωρηθεί στη VTM, σχετικά με τη μετάδοση τηλεοπτικών διαφημίσεων που απευθύνονται στο φλαμανδικό κοινό, ισοδυναμεί με αποκλεισμό κάθε επιχείρησης από άλλο κράτος μέλος που θα επεδίωκε να εγκατασταθεί ή να ιδρύσει μία δεύτερη επιχείρηση στη Φλάνδρα προκειμένου να μεταδίδει μέσω του βελγικού τηλεοπτικού δικτύου τηλεοπτικά διαφημιστικά μηνύματα προς το φλαμανδικό κοινό» (σημείο 12, δεύτερο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως) και εκτιμώντας κατά συνέπεια ότι η φλαμανδική κανονιστική ρύθμιση παραβαίνει το άρθρο 52 της Συνθήκης.
- 113 Πράγματι, το προβλεπόμενο στο άρθρο 52 της Συνθήκης δικαίωμα εγκαταστάσεως περιλαμβάνει, με την επιφύλαξη των προβλεπομένων εξαιρέσεων και προϋποθέσεων, την ανάληψη και την άσκηση πάσης φύσεως μη μισθωτών δραστηριοτήτων στην επικράτεια κάθε κράτους μέλους, καθώς και τη σύσταση και διαχείριση εταιριών, την ίδρυση πρακτορείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών εταιριών (απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard, Συλλογή 1995, σ. I-4165, σκέψη 23). Συνεπώς, η έννοια της εγκαταστάσεως σύμφωνα με τη Συνθήκη είναι πολύ ευρεία, εμπεριέχουσα τη

δυνατότητα του κοινοτικού υπηκόου να συμμετέχει, με σταθερό και συνεχή τρόπο, στην οικονομική ζωή άλλου κράτους μέλους εκτός του κράτους προελεύσεώς του και να αποκομίζει συναφώς οφέλη, διευκολύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την οικονομική και κοινωνική αλληλοδιείσδυση στο εσωτερικό της Κοινότητας σε ό,τι αφορά τον τομέα των μη μισθωτών δραστηριοτήτων (ίδια απόφαση, σκέψη 25). Από την ανωτέρω μνημονευθείσα απόφαση Kraus προκύπτει τέλος ότι το άρθρο 52 της Συνθήκης αντιτίθεται σε κάθε εθνικό μέτρο το οποίο, αν και εφαρμόζεται χωρίς διάκριση λόγω ιθαγενείας, είναι ικανό να εμποδίσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την άσκηση από τους κοινοτικούς υπηκόους των θεμελιωδών ελευθεριών που εγγυάται η Συνθήκη (υπό την έννοια αυτή, σκέψη 32 της αποφάσεως).

114 Εν προκειμένω, η φλαμανδική κανονιστική ρύθμιση που παραχωρεί το αποκλειστικό δικαίωμα στη VTM καθιστά αδύνατη την εγκατάσταση στο Βέλγιο μιας ανταγωνιστικής εταιρίας άλλου κράτους μέλους που επιθυμεί να μεταδίδει τηλεοπτικά από το Βέλγιο διαφημίσεις απευθυνόμενες στο σύνολο της φλαμανδικής Κοινότητας. Δεδομένου ότι αυτή και μόνη η διαπίστωση είναι επαρκής για να χαρακτηρίσει το εμπόδιο στην ελευθερία εγκαταστάσεως, δεν συντρέχει λόγος να εξετασθεί αν η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση συνιστά «συγκεκριμενοποιημένη μορφή διακρίσεως που οδηγεί στον προστατευτισμό» (σημείο 12, έκτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως), πράγμα που η προσφεύγουσα αμφισβητεί στα πλαίσια του δεύτερου σκέλους του λόγου ακυρώσεως. Πρέπει αντίθετα να εξετασθεί αν η Επιτροπή απέδειξε ότι το εμπόδιο αυτό στην ελεύθερη εγκατάσταση δεν μπορούσε να δικαιολογηθεί από επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος. Διότι η προσφεύγουσα αντικρούει τους λόγους που επικαλείται η Επιτροπή στην προσβαλλόμενη απόφαση για να αποδείξει ότι δεν υπάρχει αναγκαία σχέση μεταξύ, αφενός, της πολιτιστικής πολιτικής που αποσκοπεί να διαφυλάξει την πολυφωνία του φλαμανδικού γραπτού Τύπου και, αφετέρου, της παραχωρήσεως στην προσφεύγουσα του προσωρινού αποκλειστικού δικαιώματος εκμεταλλεύσεως εμπορικού τηλεοπτικού σταθμού στη Φλάνδρα.

115 Τα επιχειρήματα που προβάλλει η προσφεύγουσα (ανωτέρω σκέψεις 88 έως 95) δεν επιτρέπουν όμως να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η εκτίμηση της Επιτροπής, όπως εκτίθεται στο σημείο 13, δεύτερο έως τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, είναι εσφαλμένη.

116 Πρώτον, όπως ορθά υπογραμμίζει η Επιτροπή στο σημείο 13, τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, έστω και αν όλοι οι εκδότες είχαν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στο κεφάλαιο της προσφεύγουσας εταιρίας κατά τη σύστασή της, ορισμένοι δεν εκμεταλλεύθηκαν αυτή τη δυνατότητα και δεν μπορούν συνεπώς να ωφεληθούν από τα

κέρδη που αποκομίζουν οι εκδότες οι οποίοι συμμετέσχαν στο κεφάλαιο. Επιπλέον, ούτε οι νεοεισερχόμενοι στην εκδοτική αγορά του ολλανδόφωνου Τύπου μπορούν να ωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα που παρέχει η συμμετοχή στο κεφάλαιο της VTM. Κατά συνέπεια, ένας εκδότης που δεν μετέχει στο κεφάλαιο της VTM δεν μπορεί να λάβει το χορηγούμενο από αυτήν μερίσμα που προέρχεται, τουλάχιστον εν μέρει, από τα έσοδα που αποφέρει η τηλεοπτική διαφήμιση. Όπως προβάλλει η Επιτροπή στην προσβαλλομένη απόφαση, «κατ' αυτόν τον τρόπο η αποκλειστικότητα που έχει παραχωρηθεί στη VTM ευνοεί μία μόνον ομάδα εκδοτών εις βάρος των υπαλοίπων» (σημείο 13, τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων).

- 117 Δεύτερον, οι μέτοχοι της προσφεύγουσας που ενεργοποιούνται στον τομέα του φλαμανδικού Τύπου μπορούν να διαθέτουν κατά το δοκούν το προϊόν του χορηγούμενου από τη VTM μερίσματος. Δεν εμποδίζονται συνεπώς να αναδιανείμουν τα κέρδη αυτά υπό μορφή μερίσματος στους δικούς τους μετόχους ή να τα χρησιμοποιήσουν για δραστηριότητες που δεν έχουν καμία σχέση με τον φλαμανδικό Τύπο. Η Επιτροπή ορθά θεώρησε συνεπώς στο σημείο έρος 13, τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως ότι τα επίδικα κρατικά μέτρα δεν συμβάλλουν κατ' ανάγκη στην επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων.
- 118 Τρίτον, η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι η φλαμανδική κανονιστική ρύθμιση δεν εμποδίζει να μπορεί ένας και μόνος εκδότης ολλανδόφωνου Τύπου να κατέχει το 51 % του κεφαλαίου της VTM. Επομένως, ο όρος της κατοχής της πλειοψηφίας του κεφαλαίου της προσφεύγουσας δεν επιτρέπει να εξασφαλισθεί ότι τα κέρδη από την τηλεοπτική διαφήμιση θα κατανέμονται, μέσω της καταβολής μερίσματος, μεταξύ τουλάχιστον δύο εκδοτών ολλανδόφωνου Τύπου, και συνεπώς ο όρος αυτός δεν εξασφαλίζει μόνος του την πολυφωνία του φλαμανδικού γραπτού Τύπου.
- 119 Τέταρτον, η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι δεν υπάρχουν λόγοι που να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ένας ιδιωτικός τηλεοπτικός σταθμός δεν μπορεί να επιβιώσει στη Φλάνδρα εάν δεν διαθέτει το αποκλειστικό δικαίωμα μεταδόσεως διαφημίσεων, πράγμα που αποδεικνύεται από τη δημιουργία εκ μέρους της προσφεύγουσας ενός δεύτερου τηλεοπτικού σταθμού (σημείο 13, έκτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως). Η

προσφεύγουσα προβάλλει επί του σημείου αυτού ότι τα έσοδα που προέρχονται από τις τηλεοπτικές διαφημίσεις μειώθηκαν κατά τα τελευταία έτη, ιδίως λόγω του ανταγωνισμού της VT4. Εντούτοις, η επιδείνωση και μόνη των οικονομικών αποτελεσμάτων δεν είναι καθεαυτή και χωρίς άλλα συναφή αποδεικτικά στοιχεία ικανή να αποδείξει ότι η εκτίμηση της Επιτροπής είναι εσφαλμένη από πραγματική άποψη.

- 120 Εξάλλου, το επιχείρημα που αντλεί η προσφεύγουσα από τη δημόσια επιδότηση που χορηγείται στον δημόσιο τηλεοπτικό σταθμό BRTN, η οποία δικαιολογεί κατά την άποψή της το αποκλειστικό της δικαίωμα, δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Διότι, όπως προβάλλει η Επιτροπή, η BRTN βρίσκεται σε ιδιαίτερη κατάσταση ως επιφορτισμένη με τη διαχείριση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης (σημείο 14, δεύτερο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως). Επιπλέον, το γεγονός ότι ένας δημόσιος τηλεοπτικός σταθμός λαμβάνει δημόσιες επιδοτήσεις δεν μπορεί να έχει ως αναγκαίο επιστέγασμα το να πρέπει να παραχωρηθεί σε ιδιωτικό τηλεοπτικό σταθμό το αποκλειστικό δικαίωμα μεταδόσεως διαφημίσεων για το σύνολο της οικείας περιοχής.
- 121 Ομοίως, εφόσον η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε κανένα στοιχείο που να επιτρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι κανονιστικές απαιτήσεις επί των προγραμμάτων τις οποίες επικαλείται δεν θα μπορούσαν να τηρηθούν από πολλούς ανταγωνιστικούς τηλεοπτικούς σταθμούς, το επιχείρημα που αντλεί από τις απαιτήσεις αυτές πρέπει να απορριφθεί.
- 122 Πέμπτον, η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι, κατά τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, το αποκλειστικό δικαίωμα δεν δικαιολογείται ως μέτρο για τη διασφάλιση της πολυφωνίας του φλαμανδικού γραπτού Τύπου διότι «η Φλαμανδική Κυβέρνηση θα μπορούσε να καταφύγει σε άλλα κατάλληλα μέτρα που θέτουν λιγότερα εμπόδια στην οικονομική ολοκλήρωση» (σημείο 13, έβδομο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως). Πρέπει εντούτοις να τονισθεί ότι η Επιτροπή δεν προέβη στην εκτίμηση αυτή στην απόφασή της ως πρόσθετο λόγο που αποσκοπεί να αποδείξει την απουσία αναγκαίας σχέσεως μεταξύ του επιδιωκόμενου στόχου και του κρατικού μέτρου περί παραχωρήσεως του αποκλειστικού δικαιώματος στη VTΜ. Η εκτίμηση αυτή διατυπώνεται πράγματι ως αναγκαίο συμπέρασμα που πρέπει να συναγάγει η Φλαμανδική Κυβέρνηση αν προτίθεται να συνεχίσει να διασφαλίζει την πολυφωνία του Τύπου μετά τη θέσπιση της προσβαλλομένης αποφάσεως, χωρίς να παραβιάζει τα άρθρα 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης. Επιπλέον, η Επιτροπή υπέδειξε στα δικόγραφα της ότι οι στόχοι

πολιτιστικής πολιτικής και υποστηρίξεως της πολυφωνίας του Τύπου θα μπορούσαν να επιτευχθούν με τη χορήγηση επιδοτήσεων στον γραπτό Τύπο. Υπέδειξε συναφώς ότι, με τον τρόπο αυτό, όλοι οι εκδότες θα μπορούσαν να λαμβάνουν επιδοτήσεις βάσει κριτηρίων συνδεδεμένων με τον επιδιωκόμενο στόχο και ότι οι επιδοτήσεις υπέρ του γραπτού Τύπου δεν θα συνεπάγονταν περιορισμούς του δικαιώματος εγκαταστάσεως σε άλλη αγορά, δηλαδή την αγορά της εμπορικής τηλεοράσεως.

- 123 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι ο τρίτος λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Όσον αφορά τον τέταρτο λόγο, που αντλείται από κατάχρηση εξουσίας

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 124 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι υπάρχουν σοβαρές και συγκλίνουσες ενδείξεις ότι η προσβαλλομένη απόφαση είναι αποτέλεσμα καταχρήσεως εξουσίας. Υπενθυμίζει ότι οι διατάξεις του διατάγματος του 1987 αποτέλεσαν αντικείμενο διαδοχικών διαδικασιών που κινήθηκαν, το 1990, βάσει του άρθρου 169 της Συνθήκης, το 1995, βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης σε συνδυασμό με το άρθρο 59 της Συνθήκης και, το 1996, βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης. Επιπλέον, μια αιτιολογημένη γνώμη σχετικά με τον όρο της κατοχής της πλειοψηφίας του εταιρικού κεφαλαίου της προσφεύγουσας από εκδότες ολλανδόφωνων ημερήσιων και εβδομαδιαίων εντύπων κοινοποιήθηκε στις βελγικές αρχές στις 15 Μαΐου 1997.
- 125 Η παρούσα διαδικασία εντάσσεται στη σειρά αυτή των διαδικασιών που κινήθηκαν από την Επιτροπή κατά του διατάγματος του 1987. Στο πλαίσιο αυτό, η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι το άρθρο 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης δεν επιβάλλει στην Επιτροπή καμία υποχρέωση να «στραφεί κατά»

των αποκλειστικών δικαιωμάτων, αλλά της αφήνει αντίθετα ευρεία εξουσία εκτιμήσεως (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 9ης Ιανουαρίου 1996, T-575/93, Koelman κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-1).

- 126 Το γεγονός ότι μια κοινοτική πράξη αφήνει να διαφανεί η ύπαρξη σοβαρής ελλείψεως πρόνοιας και επιφυλακτικότητας εκ μέρους του οργάνου που τη θέσπισε ισοδυναμεί με άγνοια του νόμιμου στόχου ενόψει του οποίου παραχωρήθηκε στο εν λόγω όργανο η εξουσία θεσπίσεως της πράξεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Ιουνίου 1958, 13/57, Wirtschaftsvereinigung Eisen- und Stahlindustrie κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 275). Όλες όμως οι προμνημονευθείσες διαδικασίες αποδεικνύουν την προφανή και σοβαρή έλλειψη πρόνοιας και επιφυλακτικότητας εκ μέρους της Επιτροπής, πράγμα που αρκεί για να αποδείξει την ύπαρξη καταχρήσεως εξουσίας.
- 127 Η κίνηση εκ μέρους της Επιτροπής νέων διαδικασιών βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης μετά τη δημοσίευση της προμνημονευθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Βελγίου αποδεικνύει ότι οι διαδικασίες αυτές ανταποκρίνονται σε άλλους στόχους από τη φροντίδα του οργάνου να εκπληρώσει την αποστολή του ως θεματοφύλακα της Συνθήκης. Η ίδια εκτίμηση ισχύει για τις ίδιες αυτές διαδικασίες εξεταζόμενες καθεμία χωριστά. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει συναφώς ότι επήλθε μεταβολή στη στάση της Επιτροπής όταν ξαφνικά διαπίστωσε το μη συμβατό των διατάξεων του Codex με τα άρθρα 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης, ενώ είχε διαπιστώσει ότι συμβιβάζονται με τις συνδυσμένες διατάξεις των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 59 της Συνθήκης. Ο μόνος στόχος της Επιτροπής ήταν συνεπώς να προσβάλει το αποκλειστικό δικαίωμα που είχε παραχωρηθεί στην προσφεύγουσα.
- 128 Προς υποστήριξη των ισχυρισμών αυτών, η προσφεύγουσα προβάλλει ότι το φλαμανδικό σοσιαλιστικό κόμμα, που ήταν στην αντιπολίτευση κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες που κατέληξαν στη θέσπιση του διατάγματος του 1987, αντιτάχθηκε εντονότατα στην απελευθέρωση του ραδιοτηλεοπτικού τομέα στη Φλάνδρα με τη δημιουργία εμπορικού τηλεοπτικού σταθμού που θα απέλαυε προσωρινού αποκλειστικού δικαιώματος. Η προσφεύγουσα υποθέτει ότι το φλαμανδικό σοσιαλιστικό κόμμα κατέθεσε καταγγελία και συνεπώς υποκίνησε τη διαδικασία η οποία έκλεισε με την προμνημονευθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου. Το φλαμανδικό σοσιαλιστικό κόμμα είχε όμως ως πρόεδρο από το 1978 μέχρι το 1988 το νυν επιφορτισμένο με τα ζητήματα του ανταγωνισμού μέλος της Επιτροπής.

- 129 Η εντύπωση της προσφεύγουσας ενισχύεται από το γεγονός ότι η πρόσφατη απόφαση που ελήφθη στα πλαίσια της εν λόγω υποθέσεως στηρίζεται σε απόλυτη συμφωνία μεταξύ του αρμόδιου για τα ραδιοτηλεοπτικά θέματα Φλαμανδού υπουργού και του επιφορτισμένου με τα ζητήματα του ανταγωνισμού μέλους της Επιτροπής. Οι δημόσιες δηλώσεις τους συμπίπτουν απόλυτα: ο υπουργός επιθυμούσε να θέσει τέλος στο αποκλειστικό δικαίωμα της προσφεύγουσας, αλλά, για να αποφύγει κάθε ενδεχόμενη αίτηση ακυρώσεως εκ μέρους της προσφεύγουσας, επιθυμούσε να επιτύχει τη λήψη αποφάσεως της Επιτροπής κηρύττουσας το δικαίωμα αυτό ασυμβίβαστο με το κοινοτικό δίκαιο.
- 130 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για να βαρύνεται μια πράξη με κατάχρηση εξουσίας προφανώς δεν πληρούνται στην προκειμένη περίπτωση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 131 Μια πράξη εκδίδεται κατά κατάχρηση εξουσίας μόνον όταν από αντικειμενικές, κρίσιμες και συγκλίνουσες ενδείξεις προκύπτει ότι εκδόθηκε με αποκλειστικό ή, τουλάχιστον, πρωταρχικό σκοπό άλλον εκτός του υπ' αυτής αναφερομένου ή την καταστρατήγηση της διαδικασίας που προβλέπεται ειδικά από τη Συνθήκη για την αντιμετώπιση των οικείων περιστάσεων (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Μαΐου 1998, C-48/96 P, Windpark Groothusen κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-2873, σκέψη 52, και του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-143/89, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-917, σκέψη 68).
- 132 Στο μέτρο που η Επιτροπή διαθέτει περιθώριο εκτιμήσεως κατά την άσκηση της αρμοδιότητας που έλκει εκ του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψη 75), δεν μπορεί να της προσαφθεί ότι άσκησε την αρμοδιότητα αυτή κατά το χρονικό σημείο που έκρινε σκόπιμο. Επομένως, από το γεγονός και μόνον ότι η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία που οδήγησε στη θέσπιση της προσβαλλομένης αποφάσεως αφού δύο άλλες διαδικασίες είχαν ήδη κινηθεί έναντι των βελγικών αρχών, δεν μπορεί να συναχθεί ότι η διαδικασία αυτή κινήθηκε με σκοπό άλλον από το να τεθεί τέρας σε μια πραγματική παράβαση του κοινοτικού δικαίου.

- 133 Επιπλέον, η κατάχρηση εξουσίας την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα προσάπτεται στην Επιτροπή κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της. Η αποστολή όμως έγγραφης οχλήσεως σε ένα κράτος μέλος και η θέσπιση αποφάσεως βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 3, της Συνθήκης αποκλείονται στο σώμα των Επιτρόπων και όχι σε ένα μόνο από τα μέλη της Επιτροπής. Επομένως, οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας που σκοπό έχουν να θέσουν υπό αμφισβήτηση τη στάση του επιφορτισμένου με τα ζητήματα του ανταγωνισμού μέλους της Επιτροπής έναντι της φλαμανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως στον ραδιοτηλεοπτικό τομέα, αναφορικά με την προηγούμενη πολιτική του θέσι, και αν ακόμη υποτεθεί ότι είναι αποδεδειγμένη, είναι αλυσιτελείς.
- 134 Η προσφεύγουσα δεν μπορεί εξάλλου να επικαλεσθεί λυσιτελώς την προ-μνημονευθείσα απόφαση Wirtschaftsvereinigung Eisen- und Stahlindustrie κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής. Στην υπόθεση αυτή, ένας από τους προσφεύγοντες προσήπτε στην Ανωτάτη Αρχή, στα πλαίσια λόγου ακυρώσεως αντλούμενου από κατάχρηση εξουσίας, ότι αγνόησε κατά τρόπο σοβαρό ορισμένους από τους στόχους της Συνθήκης ΕΚΑΧ «παρεμποδίζοντας την ανάπτυξη ορισμένων μέσων παραγωγής μέσω των προσβαλλομένων διατάξεων». Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έκρινε ότι έπρεπε να εξετασθεί «αν οι διατάξεις αυτές αποκαλύπτουν συναφώς την ύπαρξη αθέμιτου κινήτρου ή σοβαρή έλλειψη περισκέψεως ισοδυναμούσα με άγνοια του νόμιμου στόχου και αν έδωσαν επί του σημείου αυτού την προτεραιότητα σε ορισμένους από τους νόμιμους στόχους εις βάρος ορισμένων άλλων σε βαθμό μη δικαιολογούμενο από τις περιστάσεις». Στην παρούσα όμως υπόθεση, η προσφεύγουσα περιορίζεται στην επίκληση της νομολογίας αυτής χωρίς να υποδείξει ποιον στόχο της Συνθήκης, διαφορετικό από τον στόχο της κοινοτικής νομιμότητας, παρέβλεψε η Επιτροπή όταν θέσπισε την προσβαλλομένη απόφαση.
- 135 Κατά συνέπεια, οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας δεν είναι ικανοί να αποτελέσουν ενδείξεις επιτρέπουσες να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η διαδικασία που οδήγησε στη θέσπιση της προσβαλλομένης αποφάσεως κινήθηκε με σκοπό άλλον πλην του σκοπού να τεθεί τέρμα σε μια πραγματική παράβαση του κοινοτικού δικαίου.
- 136 Ο τέταρτος λόγος δεν είναι βάσιμος και πρέπει συνεπώς να απορριφθεί.

Επί του πέμπτου λόγου, που αντλείται από παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 137 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, πρώτον, ότι, όταν η Επιτροπή μετέρχεται νέα πρακτική και θεσπίζει απόφαση που βαίνει πέραν της πρακτικής επί προηγούμενων αποφάσεων, η υποχρέωση αιτιολογήσεως την οποία έχει είναι ευρύτερη και οφείλει να αναπτύσσει το σκεπτικό της κατά τρόπο σαφή (απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 1975, 73/74, *Papiers peints κατά Επιτροπής*, Συλλογή τόμος 1975, σ. 457, σκέψη 31).
- 138 Επομένως, κατά την άποψη της προσφεύγουσας, η προσβαλλόμενη απόφαση έπρεπε να αιτιολογηθεί κατά ιδιαίτερο τρόπο διότι αποτελεί την πρώτη περίπτωση κυρώσεως έναντι αποκλειστικού δικαιώματος κατ' εφαρμογή των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης. Η απόφαση 85/276/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 24ης Απριλίου 1985, σχετικά με την ασφάλιση στην Ελλάδα των περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου και των πιστώσεων που χορηγούνται από τις ελληνικές τράπεζες του Δημοσίου (ΕΕ L 152, σ. 25), την οποία επικαλείται η καθής, δεν αποτελεί περίπτωση απλής εφαρμογής των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης, αλλά έχει επίσης ως βάση τα άρθρα 3, στοιχείο στ', 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ.
- 139 Δεύτερον, η προσβαλλόμενη απόφαση θα έπρεπε να είναι κατά μείζονα λόγο αιτιολογημένη διότι η συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης φαίνεται αντιφατική. Διότι, αφενός, το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης δέχεται εξ ορισμού τη χορήγηση και την ύπαρξη αποκλειστικού δικαιώματος που συνεπάγεται τον αποκλεισμό των ιδιωτών και των επιχειρήσεων που δεν είναι κάτοχοί του. Αφετέρου, το άρθρο 52 της Συνθήκης απαγορεύει κάθε μέτρο κράτους μέλους ικανό να παρεμποδίσει την εγκατάσταση στην επικράτεια του ενός υπηκόου άλλου κράτους μέλους ή να την καταστήσει λιγότερο ελκυστική, έστω και αν εφαρμόζεται χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας (προμνημονευθείσα απόφαση Kraus, σκέψη 32). Επομένως, ο ασυμβίβαστος χαρακτήρας των δύο αυτών διατάξεων προκύπτει από το γεγονός ότι η ύπαρξη αποκλειστικού δικαιώματος επιτρεπόμενου από το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης παρεμποδίζει, κατά την άσκηση του δικαιώματος εγκαταστάσεώς τους, τις αλλοδαπές επιχειρήσεις που δεν είναι κάτοχοί του αλλά επιθυμούν να ασκήσουν δραστηριότητα στον τομέα που

καλύπτεται από το εν λόγω αποκλειστικό δικαίωμα. Λόγω αυτής της προφανούς αντιφάσεως, η Επιτροπή όφειλε, κατά την άποψη της προσφεύγουσας, να διευκρινίσει γιατί το αποκλειστικό δικαίωμα του οποίου η ύπαρξη θεωρείται σύμφωνη με το άρθρο 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης καθίσταται αιφνιδώς απαγορευμένο εμπόδιο στην ελευθερία εγκαταστάσεως.

140 Υπό το φως των σκέψεων αυτών, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το αποτέλεσμα αποκλεισμού (σημείο 12 των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως) είναι σύμφυτο του αποκλειστικού δικαιώματος και δεν μπορεί συνεπώς να αποτελέσει επαρκή λόγο για να αναγνωρισθεί το αποκλειστικό δικαίωμα μεταδόσεως διαφημίσεων από και προς το σύνολο της Φλαμανδικής Κοινότητας ως ασυμβίβαστο με το άρθρο 52 της Συνθήκης.

141 Η προσβαλλομένη απόφαση είναι επίσης, κατά την άποψη της προσφεύγουσας, ανεπαρκώς αιτιολογημένη κατά το ότι δεν διευκρινίζεται σαφώς ποιο τμήμα του διατακτικού αποσκοπεί να στηρίξει η σκέψη κατά την οποία «το σύνολο ή το μεγαλύτερο μέρος της αγοράς τηλεοπτικών διαφημίσεων βαίνει προς όφελος της εθνικής οικονομίας» (σημείο 12, τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως). Από το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει συναφώς ότι τόσο οι διατάξεις του Codex που αφορούν το αποκλειστικό δικαίωμα μεταδόσεως εμπορικών διαφημίσεων όσο και τα εκτελεστικά μέτρα για την παραχώρηση του αποκλειστικού δικαιώματος συνιστούν παράβαση του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης.

142 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση δεν αποτελεί την πρώτη περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης και υποστηρίζει κατ' ουσίαν ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

143 Πρέπει να υπομνησθεί ότι από την αιτιολογία που επιβάλλει το άρθρο 190 της Συνθήκης πρέπει να προκύπτει κατά τρόπο σαφή και μη διαφορούμενο η συλλογιστική του οργάνου που εξέδωσε την πράξη, ώστε ο μεν κοινοτικός

δικαστής να μπορεί να ασκεί τον έλεγχό του, οι δε ενδιαφερόμενοι να μπορούν να γνωρίζουν τους λόγους που υπαγόρευσαν τη λήψη του μέτρου (βλ., ιδίως, απόφαση του Πρωτοδικείου της 7ης Νοεμβρίου 1997, T-84/96, Cipeke κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-2081, σκέψη 46).

- 144 Κατά συνέπεια, η έλλειψη ή η ανεπάρκεια αιτιολογίας αποτελεί ισχυρισμό που αφορά την παράβαση ουσιώδους τύπου και ο οποίος διαφέρει συνεπώς από τον ισχυρισμό περί ανακρίβειας της αιτιολογίας της αποφάσεως, του οποίου ο έλεγχος εμπίπτει στην εξέταση του βασίμου της εν λόγω αποφάσεως (προμνημονευθείσα απόφαση Cipeke κατά Επιτροπής, σκέψη 47, και αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-295/94, Buchmann κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-813, σκέψη 45, και T-310/94, Gruber + Weber κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1043, σκέψη 41). Επομένως, στο μέτρο που το επιχείρημα της προσφεύγουσας, κατά το οποίο εσφαλμένα χαρακτηρίστηκε ως «εθνική επιχείρηση», έχει σκοπό να αμφισβητήσει την ακρίβεια της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως, είναι εν προκειμένω αλυσιτελές.
- 145 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη όσον αφορά την κύρωση του παραχωρηθέντος από τις φλαμανδικές αρχές αποκλειστικού δικαιώματος βάσει της συνδυασμένης εφαρμογής των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης.
- 146 Αυτό εντούτοις δεν είναι ακριβές. Πράγματι, στα σημεία 11 έως 14 των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως εκτίθεται η νομική εκτίμηση της Επιτροπής. Ειδικότερα, τα εκτιθέμενα στα σημεία 11 και 12 των αιτιολογικών σκέψεων επιτρέπουν να γίνει αντιληπτό το σκεπτικό που ακολούθησε η Επιτροπή για να καταλήξει στη συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης.
- 147 Έτσι, στο σημείο 11, πρώτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων αναφέρεται ότι «ενώ το άρθρο 90 της Συνθήκης προϋποθέτει ότι οι επιχειρήσεις μπορούν να απολαύουν ορισμένων ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων, τούτο δεν συνεπάγεται ότι όλα τα ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα συμβιβάζονται κατ’

ανάγκη με τη Συνθήκη» και ότι «το συμβιβασμό των δικαιωμάτων αυτών πρέπει να εξετάζεται βάσει των διαφόρων κανόνων στους οποίους παραπέμπει το άρθρο 90, παράγραφος 1». Η Επιτροπή εκθέτει συναφώς ότι η VTM είναι ιδιωτική επιχείρηση στην οποία η Φλαμανδική Κοινότητα παραχώρησε το αποκλειστικό δικαίωμα τηλεοπτικής μεταδόσεως διαφημίσεων προς το σύνολο του φλαμανδικού κοινού και διευκρινίζει ότι «το εν λόγω δικαίωμα απορρέει από ένα κρατικό μέτρο» (σημείο 11, δεύτερο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων).

148 Στη συνέπεια, μετά την υπόμνηση του περιεχομένου του άρθρου 52 της Συνθήκης, η Επιτροπή εκθέτει ότι: «Το μονοπώλιο που έχει παραχωρηθεί στη VTM σχετικά με τη μετάδοση τηλεοπτικών διαφημίσεων που απευθύνονται στο φλαμανδικό κοινό ισοδυναμεί με αποκλεισμό κάθε επιχείρησης από άλλο κράτος μέλος που θα επεδίωκε να εγκατασταθεί ή να ιδρύσει μία δεύτερη επιχείρηση στη Φλάνδρα προκειμένου να μεταδίδει μέσω του βελγικού τηλεοπτικού δικτύου τηλεοπτικά διαφημιστικά μηνύματα προς το φλαμανδικό κοινό» (σημείο 12, δεύτερο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων). Διευκρινίζει συναφώς ότι: «Το γεγονός ότι οι ανωτέρω διατάξεις εφαρμόζονται χωρίς διάκριση τόσο έναντι των άλλων επιχειρήσεων, εκτός της VTM, που είναι εγκατεστημένες στο Βέλγιο, όσο και έναντι των επιχειρήσεων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη δεν αρκεί για να εξαιρεθεί η προνομακή μεταχείριση της οποίας απολαύει η VTM από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 52 της Συνθήκης» (σημείο 12, τρίτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων).

149 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή εξέθεσε σαφώς ότι ο συνδυασμός των άρθρων 90, παράγραφος 1 και 52 της Συνθήκης εφαρμόζεται εν προκειμένω διότι τα επίδικα κρατικά μέτρα παραχωρούν αφενός αποκλειστικό δικαίωμα στην προσφεύγουσα και αφετέρου είναι ασυμβίβαστα με το άρθρο 52 της Συνθήκης.

150 Εφόσον το σκεπτικό της Επιτροπής αναπτύχθηκε κατά τρόπο λεπτομερή στην προσβαλλόμενη απόφαση, η προσφεύγουσα δεν επικαλείται βασίμως τη νομολογία κατά την οποία, αν μια απόφαση που αποτελεί έκφραση πάγιας πρακτικής μπορεί να αιτιολογείται συνοπτικά, και μάλιστα με παραπομπή στην εν λόγω πρακτική, η Επιτροπή οφείλει ωστόσο να αναπτύσσει το σκεπτικό της κατά τρόπο σαφή όταν μια απόφαση βαίνει αισθητώς πέραν των προηγουμένων αποφάσεων (προρρημονευθείσα απόφαση *Papiers peints* κ.λπ.

κατά Επιτροπής, σκέψη 31, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Οκτωβρίου 1994, T-34/92, Fiatagri και New Holland Ford κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-905, σκέψη 35). Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή δεν απομακρύνθηκε από την προηγούμενη απόφασή της κατά τέτοιο τρόπο ώστε να έπρεπε να αιτιολογήσει κατά τρόπο ακόμη σαφέστερο την εκτίμησή της σχετικά με την παράβαση των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης. Διότι η Επιτροπή, όπως το προβάλλει, είχε ήδη εφαρμόσει τον συνδυασμό των άρθρων 90 και 52 της Συνθήκης στην προμνημονευθείσα απόφαση 85/276, της 24ης Απριλίου 1985. Το ότι η Επιτροπή αναφέρθηκε, στην απόφαση αυτή, όχι μόνο στη συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 90 και 52 της Συνθήκης αλλά και σε άλλες διατάξεις της Συνθήκης για να καταλήξει στο ασύμβατο της επίδικης εθνικής νομοθεσίας με το κοινοτικό δίκαιο, ουδόλως μεταβάλλει το ότι έκρινε ότι η συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 90, παράγραφος 1, και 52 της Συνθήκης ήταν δυνατή.

- 151 Πρέπει τέλος να υπομνησθεί ότι το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να γίνει νοητό υπό το πρίσμα του αιτιολογικού της (βλ., ιδίως, απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 513, σκέψεις 122 έως 124). Κατά το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα εκεί αναφερόμενα κρατικά μέτρα «δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 52 της Συνθήκης». Από τις αιτιολογικές σκέψεις της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει συναφώς ότι το διαπιστωθέν ασυμβίβαστο δεν αφορά καθεμία από τις διατάξεις της φλαμανδικής κανονιστικής ρυθμίσεως χωριστά, αλλά τον «συνδυασμό» των διατάξεων αυτών (σημείο 2, πρώτο εδάφιο, και σημείο 11, δεύτερο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων). Κατά συνέπεια, το ερώτημα ποιο τμήμα του διατακτικού αποσκοπεί να στηρίξει η διαπίστωση ότι «το σύνολο ή το μεγαλύτερο μέρος της αγοράς τηλεοπτικών διαφημίσεων βαίνει προς όφελος της εθνικής οικονομίας» (σημείο 12, τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων) είναι αλυσιτελές.

- 152 Από τις ανωτέρω σκέψεις συνάγεται ότι ο πέμπτος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

- 153 Κατά συνέπεια, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 154 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της Επιτροπής.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) **Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) **Καταδικάζει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.**

Vesterdorf

Bellamy

Pirrung

Meij

Βηλαράς

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 8 Ιουλίου 1999.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

B. Vesterdorf